

PERHETYÖN MERKITYKSIÄ ETSIMÄSSÄ

Tutkimus Porin seurakuntayhtymän perhetyön kehittämishankkeesta

LINDGREN ELINA
Tampereen yliopisto
Porin yksikkö
Sosiaalityön pro -gradu tutkielma
Lokakuu 2007

Tiivistelmä

Tampereen yliopisto
Porin yksikkö

LINDGREN, ELINA: Perhetyön merkityksiä etsimässä. Tutkimus Porin seurakuntayhtymän perhetyön kehittämishankkeesta.

Pro gradu –tutkielma, 78 s., 1 liites.

Sosiaalityö

Lokakuu 2007

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sitä, miten Porin seurakuntayhtymän perhetyön hankkeen toimijat määrittelevät perhetyötä ja millaisia jäsenyksiä perhetyöstä työtä koskevassa puheessa tuotetaan. Tutkimuskohteenani ovat olleet perhetyön hankkeen eri toimijoiden puheet ja niiden rakentamat todellisuudet perhetyöstä. Aineistoni koostuu kolmesta perhetyön hankkeeseen liittyvästä kokouskeskustelusta.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi ja sen merkityksiin painottuva näkökulma todellisuuden rakentumisesta ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimustehtävänäni olen pyrkinyt ratkaisemaan laadullisen sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin lähtökohdista käsin.

Perhetyön hankkeen toimijat näyttävät rakentavan tulkintaa perhetyöstä kuvaillemalla ja määrittelemällä perhetyötä seurakunnan sisällä eri näkökulmien kautta. Tärkeinä periaatteina kuvataan esimerkiksi lapsilähtöisyyttä ja hengellisyyttä. Seurakunnan perhetyöntekijät tuottavat määrittelyjä perhetyöstä sekä näkökulma-ajattelun että työmuotoajattelun kautta. Molemmat ajattelutavat nähdään tarpeellisena, eivätkä toimijat halua vetää tarkkaa rajaa näiden välille. Työntekijät tekevät näkyväksi omaa perhetyötänsä myös suhteuttamalla sitä muihin toimijoihin. Määrittelyä itsestä rakennetaan pääosin puhumalla toisista, vertaamalla omaa työtä esimerkiksi kunnan tekemään lastensuojelun sosiaalityöhön ja esittämällä tämän työn ongelmakohtia.

Perhetyön todellisuus rakentuu toimijoiden puheessa siis keskeisesti tekemällä eroa seurakunnan ja alan muiden toimijoiden välillä. Omalle työlle haetaan oikeutusta suhteuttamalla sitä muiden tekemään työhön. Perhetyön toimijat tuovat tekemänsä perhetyön esille positiivisessa sävyssä ja se esitetään tarpeellisena lapsiperheiden palveluna muiden toimijoiden tuottaman työn rinnalla.

Työni ohjaajina ovat toimineet Ilmari Rostila ja Riikka Korkiamäki.

Asiasanat: perhetyö, sosiaalinen konstruktionismi, Porin seurakuntayhtymän perhetyön kehittämishanke

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI JA PERHETYÖN MÄÄRITTELY	6
3 PERHETYÖ SOSIAALITYÖN KENTÄLLÄ.....	12
3.1 Lastensuojelu lasten edun turvaajana	13
3.2 Perhetyö lastensuojelun työmuotona	17
3.3 Kirkon tekemä perhetyö	21
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI.....	24
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen aineisto	24
4.2 Aineiston analyysi	28
5 PERHETYÖ SEURAKUNNASSA	35
5.1 Perhetyön tarkan määrittelyn välttäminen	35
5.2 Perhetyön periaatteet ja lähtökohdat.....	39
5.3 Seurakunnan työntekijän ja asiakasperheen välinen suhde	43
5.4 Perhetyön työmenetelmät	46

5.5 Perhetyö suhteessa muuhun seurakunnan työhön.....	48
6 PERHETYÖ SUHTEESSA MUIHIN.....	54
6.1 Seurakunnan perhetyö suhteessa kunnalliseen sosiaalityöhön.....	54
6.2 Seurakunnan työntekijä suhteessa kunnan sosiaalityöntekijään.....	58
6.3 Seurakunnan perhetyö suhteessa muihin perhetyön toimijoihin	62
6.4 Seurakunnan perhetyön rakentuminen suhteessa asiakasperheiden antamaan palautteeseen	64
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	67
LÄHTEET	73
LIITTEET	79
 TAULUKOT:	
TAULUKKO 1. Perhetyöhankkeen ryhmäkeskustelut tutkimusaineistona.....	25
TAULUKKO 2. Keskeiset käsitteet keskusteluissa.....	33

1 JOHDANTO

Perheiden ongelmat ovat viime vuosikymmenten aikana lisääntyneet. Enenevää lastensuojelutarvetta ovat aiheuttaneet esimerkiksi vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, vanhempien lisääntynyt avuttomuus, huono taloudellinen tilanne, lasten yksinäisyys ja aikuisresurssien puute. (Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän mietintö 2006, 18-20; Bardy & Salmi & Heino 2001, 142.) Raunion (2004) mukaan esimerkiksi 1990-luvulla lastensuojelun tarve kasvoi niin nopeasti, että voidaan puhua jopa lapsiperheiden pahoinvoinnista. Läheskään kaikki perheet eivät pysty enää tarjoamaan vakaita ja normaaleja kasvuoloja lapsilleen. (Mt., 230-231.)

Myös Heinon, Kuoppalan ja Säkkinen (2005) toimittamasta Stakesin kuntakyselystä ilmenee, että erityisesti avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten määrä on kasvanut viime vuosina. Tämä johtuu osittain tilastoinnin ja tiedonkeruun kehittymisestä, mutta myös todellisesta asiakasmäärien kasvusta ja toisaalta myönteisistä palvelujärjestelmässä tapahtuneista muutoksista. Kyselyn mukaan työmenetelmät kunnissa ovat muuttuneet, sillä esimerkiksi perhetyötä on lisätty ja koulun oppilashuoltoa ja varhaista puuttumista ongelmiin on tehostettu. Myös verkostotyö ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on lisääntynyt. Kunnissa on siis pystytty työmenetelmiä muuttamalla ja palvelujärjestelmän toimivuutta tehostamalla ainakin osittain vastaamaan perheiden lisääntyneeseen pahoinvointiin, vaikka toisaalta kunnat samalla myös kamppailevat lisääntyvien resurssiongelmiensa kanssa. (Mt., 18-19.)

Yhteiskunnan näkökulmasta perheiden kanssa tehtävällä työllä on hyvin merkittävä paikkansa sosiaalityön kentällä, sillä perheiden hyvinvointia tukemalla varmistetaan koko yhteiskunnan hyvinvointia. Perheet ovat yhteiskunnan perus-

yksiköitä. Tänäpäin perheisiin kohdistetun ajan ja panostuksen tuloksia korjataan tulevaisuudessa. (Uusimäki 2005a, 186, 191.)

Perhetyö on yksi sellainen työmuoto, jolla pyritään tukemaan lapsiperheitä ja ennaltaehkäisemään esimerkiksi huostaanottoja. Heimon, Bergin ja Hurtigin (2000) tekemän kirjallisuuskatsauksen perusteella perhetyö näyttää sekä arjen apuna eli asiakasperheiden epävirallisempänä tukemisena että myös syvällisempänä tukemisena ja vahvempänä puuttumisena perheiden elämään. Perhetyössä kohteena voivat olla tilapäisen avun tarpeessa olevat perheet tai ne perheet joilla on jo takanaan pidempi lastensuojelun asiakkuus. (Mt., 21.)

Pääsääntöisesti perhetyötä tehdään lastensuojelun avohuollossa ja sijaishuollossa, mutta tämän kunnallisen lastensuojelun lisäksi perheitä tukevat ja heidän parissaan tekevät työtä myös monet muut toimijat kuten esimerkiksi järjestöt, yhdistykset, seurakunnat ja päivähoito. Perhetyön yksiselitteinen määrittely onkin toisaalta melko vaikeaa näiden monien eri toimijatahojen vuoksi, sillä perhetyön käsite on samalla kaikille tuttu ja itsestään selvä, mutta toisaalta kuitenkin hyvin määrittelemätön käsite. Siitä ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää, vaan määritelmiä on lähes yhtä monta kuin toimijoitakin. (Heino ym. 2000, 10; Saarnio 2004, 240; Uusimäki 2005a, 3, 171.) Tutkimukseni mielenkiinto kohdistuu tähän perhetyön määrittelyn moninaisuuteen ja perhetyöstä tuotettuihin erilaisiin merkityksiin.

Tarkastelen perhetyötä erityisessä seurakunnan kontekstissa. Valitsin perhetyön seurakunnallisessa yhteydessä tutkimukseni aiheeksi pääosin sen vuoksi, että minulle tarjottiin mahdollisuutta tehdä pro gradu työni liittyen Porin seurakuntayhtymän perhetyön kehittämishankkeeseen. Perheiden ja lasten kanssa tehtävän työn vaativuus ja haasteellisuus ovat kuitenkin kiinnostaneet minua jo opiskelujeni alkuvaiheesta lähtien, ja nyt myöhemmin sosiaalitoimistossa hankittu työkokemus on vain vahvistanut tätä kiinnostusta. Perhetyö on sosiaalityön työväline ja keino perheiden tukemiseen. Sen avulla voidaan myös lisätä lasten osallisuutta työskentelyssä. Minua kiinnosti lisäksi tarjotun aihealueen käytännölläisyys ja tieto siitä, että tällaiselle tutkimukselle olisi seurakuntayhtymäs-

sä tarvetta. Seurakuntayhtymä organisaationa oli minulle jo entuudestaan jonkin verran tuttu, sillä olen suorittanut opintoihini kuuluvan kehittämistyön kyseisessä organisaatiossa.

Porin seurakuntayhtymässä (Pihlavan ja Länsi-Porin alueella) on käynnistynyt keväällä 2005 kehittämishanke, jonka tarkoituksena on tukea varhaisen puuttumisen keinoin moniongelmaisia perheitä sekä kehittää uusia työmenetelmiä seurakunnan diakoniatyöhön. Hankkeen tarkoituksena on ottaa aikaisempaa enemmän lasten ja nuorten näkökulma huomioon ja puuttua perheiden ongelmiin ennen kun lasten kasvu ja kehitys vaarantuvat. Myös verkostoituminen ja yhteistyö muiden auttajatahojen kanssa ovat hankkeen yhtenä tavoitteena. Hanke kesti vuoden 2007 kevääseen, jonka jälkeen toimintatapojen on tarkoitus laajeta osaksi Porin seurakuntien perhetyötä. Lisäksi mukana olleita perheitä rohkaistaan kiinnittymään paikallisseurakuntien työn piiriin. Hankkeessa on mukana seitsemän perhettä, joissa on yhteensä 10 aikuista ja 17 lasta. Toiminta hankkeessa koostuu muun muassa kotikäynneistä, toimintapäivistä, leireistä, retkistä. (Perhetyön kehittämishankkeen hankesuunnitelma.)

Hankkeen tausta liittyy Porin evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän Yhteisen seurakuntatyön keskuksen (YSK) johtokunnan vuodelle 2005 asettamaan yhteen päätavoitteeseen perhetyön aloittamisesta ja kehittämisestä. Perhetyönkehittämishanke on käytännön toteutusmuoto tästä tavoitteesta. Kehittämishanke perustuu Suomen evankelisluterilaisen kirkon yleisempiin strategioihin, joissa korostetaan muun muassa perheiden hyvän elämän tukemista ja rinnalla kulkemista sekä yhteistyötä kirkon ja muiden yhteisöjen ja instituutioiden välillä. (Ks. Läsnaolon kirkko, diakonian sekä lapsi- ja nuorisotyön strategiat). Kehittämishankkeen yhteistyökumppaneina ovat olleet Porin evankelisluterilaiset seurakunnat, Porin kaupunki, Sininauhaliitto ja Porin Sininauha ry. (Perhetyön kehittämishankkeen ohjausryhmän muistio 8.6.2005 ja Perhetyön kehittämishankkeen hankesuunnitelma.)

Minua kiinnostaa se, miten tässä hankkeessa perhetyötä tekevät ja suunnittelevat esittävät määrittelyjä seurakuntayhtymässä tehtävästä perhetyöstä arjen vuoro-

vaikutuksessa. Tutkimukseni on laadullinen ja aineistolähtöinen tutkimus, jonka aineisto koostuu kolmesta perhetyön hankkeeseen liittyvästä kokouskeskustelusta. Näissä kokouksissa keskustelevat sekä perhetyötä konkreettisesti hankkeessa tekevät työntekijät että hankkeen suunnittelusta ja ohjauksesta vastaavat henkilöt. Ryhmät ovat siis hankkeessa toimivia luonnollisia ryhmiä.

Tutkimukseni merkityksiin painottuva näkökulma perhetyöstä pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin ajatuksille sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta ihmisten vuorovaikutuksessa (Jokinen & Suoninen 2000, 207). Tutkimuskohteenani ovat tutkittavien puheet ja niiden rakentamat todellisuudet perhetyöstä. En ajattele tutkittavien puheen kuitenkaan kertovan yksiselitteisestä perhetyön todellisuudesta enkä tutki tutkittavia itseään tai heidän kokemuksiaan, vaan heidän puheensa tuottamia erilaisia merkityksiä perhetyöstä.

Tutkimustehtävääni, eli sitä miten Porin seurakuntayhtymässä määritellään perhetyötä ja millaisia jäsenyyksiä perhetyöstä työtä koskevassa puheessa tuotetaan, pyrin etsimään vastauksia laadullista sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia soveltaen. Molemmat tutkimusmenetelmät ovat merkityksiä tutkivia menetelmiä, vaikka ne tutkivatkin asioita hieman eri näkökulmista.

Tutkimukseni aluksi tarkastelen sosiaalista konstruktionismia ja sen perinteestä nousevaa diskurssianalyysia tutkimukseni teoreettisena pohjana ja näkökulmana perhetyön tutkimukselle. Seuraavaksi teen katsauksen taustalla oleviin ajattelutapoihin ja perhetyötä koskeviin tutkimuksiin. Tarkastelen lastensuojelulain antamia kehyksiä erityisesti avohuollossa ja ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä, jonka jälkeen tarkastelen perhetyön historiaa ja sen määrittymistä sekä erityisesti kirkossa tehtävää perhetyötä. Tutkimukseni neljännessä pääluvussa esittelen tutkimustehtäväni ja siihen liittyvät tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen aineiston. Lisäksi käyn läpi tutkimuksen toteutusta ja analyysitapoja. Analyysiluvuissa viisi ja kuusi tarkastelen tutkimukseni tuloksia. Luvussa viisi käsittelem perhetyön sisällön kuvailua eli sitä, miten perhetyöntekijät määrittelevät ja kuvailevat tekemäänsä perhetyötä, ja luvussa kuusi näkökulmana on perhetyön merkitysten tuottamisen tapojen tutkiminen eli se, miten perhetyöntekijät

tuottavat perhetyön sisältöjä. Viimeisessä luvussa esitän yhteenvedon ja johtopäätökset tutkimuksestani.

2 Sosiaalinen konstruktionismi ja perhetyön määrittely

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi. Laadulliseen aineistoon voidaan suhtautua ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin analyysia voidaan tehdä sellaisesta lähtökohdasta käsin, jossa ajatellaan aineiston ja kielen kertovan yksiselitteisestä todellisuudesta. Asioita ja ilmiöitä voidaan tutkia kuitenkin myös toisesta, tulkinnallisesta lähtökohdasta käsin. Tulkinnallisessa lähestymistavassa asioita ja kielen käyttöä tarkastellaan osana todellisuutta itseään. (Eskola & Suoranta 1998, 140-141; Forsberg 1995, 54-55; Jokinen & Juhila & Suoninen 1993a, 9.) Keskeisimpiä kehityssuuntia yhteiskuntatieteissä onkin viime vuosina ollut lisääntynyt kiinnostus kielenkäytön tarkasteluun ja sen ymmärtäminen todellisuutta rakentavaksi toiminnaksi (esim. Forsberg 1998; Helne 2002; Vanhala 2005). Voidaan puhua jopa kielellisestä käänteestä (Nikander 1997, 404).

Tutkimukseni perustuu sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen ja sieltä nouseviin näkökulmiin sosiaalisen todellisuuden monitulkintaisuudesta. Sosiaalisessa konstruktionismissa on kysymys ennen kaikkea siitä, miten todellisuutta ja merkityksiä rakennetaan toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa ja kielenkäytössä. (Jokinen & Suoninen 2000, 207; Jokinen & Juhila & Suoninen 1993b, 41; myös Gubrium & Holstein 1990, 10.) Sosiaaliseen konstruktionismiin nojautuen olen kiinnostunut omassa tutkimuksessani siitä, miten perhetyön toimijat rakentavat ja tuottavat erilaisia merkityksiä perhetyöstä puheessaan. Tarkoitukseni on siis yrittää purkaa yksiselitteisiä merkitysrakenteita arkipäiväisissä toimintatilanteissa (Forsberg 1995, 66).

Konstruktionistiset tutkimukset pyrkivät tuomaan esille merkityksiä, jotka helposti jäävät huomaamatta, ja joita ei edes tulla ajatelleeksi, koska ne ovat niin

ilmeisiä ja tavanomaisia. Tässä prosessissa tutkija voi tehdä näkyväksi ja tiedostetuksi sellaisia asioita, jotka ovat olleet taustalla vaikuttamassa, ja joita on ehkä hyvä ajatella uudelleen. Näin tutkimukset konstruoivat tarkastelemaansa tutkimuskohdetta ja ovat osa merkityksen luonnin maailmaa. (Ks. Forsberg 1998, 10; Helne 2002, 16, 49.)

Esimerkiksi Anni Vanhala (2005) on väitöskirjassaan tutkinut naisten asuntolaa ja asuntolan asiakkuuteen, paikkaan ja tehtäviin liittyviä merkityksiä sosiaalisen konstruktionismin ja etnometodologian näkökulmista. Tiina Hautamäki (2002) taas on selvittänyt väitöstutkimuksessaan sosiaalisen konstruktionismin viitekehysessä, millaisia erilaisia kulttuurisia merkityksiä sairauksiin nivoutuu kielenkäytön kautta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten kielen avulla kuvataan tuberkuloosia ja aidsia, potilaita ja terveydenhoitohenkilökuntaa. Hannele Forsberg (1998) on tutkimuksessaan tarkastellut perheen saamia merkityksiä selvittäessään lastensuojelullisia ongelmia. Hän on tutkimuksessaan vertaillut kahta lastensuojelun asiantuntijaorganisaatiota ja näiden tapaa tuottaa perheelle merkityksiä. Tutkimuksen perusteella nämä kaksi organisaatiota näyttävät eroavan perhettä ja lapsen asemaa koskevissa tulkinnoissaan siten, että osa eroista on selitettävissä erilaisilla työtehtävillä ja asiantuntijatiedolla.

Jokisen ym. (1993b) mukaan konstruktionistinen lähestymistapa sisältää ajatuksen siitä, ettei kielen käyttöä oleteta todellisuuden suoraksi kuvaksi. Tarkoituksena on rakentaa yksinkertaistavien kuvausten tilalle selitysvoimaisempia kuvauksia sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta ja rakentamisesta. Kieltä ei nähdä todellisuuden heijastajana, vaan se nähdään kulttuurissa tuotetuksi kulttuurituotteeksi. Tutkijakaan ei näin ollen etsi yhtä totuutta vaan yrittää löytää erilaisia totuuksia ja merkityksiä aineistostaan. Vaikka kielen ei nähdäkään yksiselitteisesti heijastavan ulkoista todellisuutta, se ei tarkoita kuitenkaan sitoutumista ajatteluun, että kielenkäyttö ja ”oikea” todellisuus erotetaan toisistaan. Kielenkäyttö ja todellisuus ovat yhteenkietoutuneita, eikä asioiden todellisuusarvo vähenne siitä, että niitä tarkastellaan merkitysten kautta. (Mt., 20-21; myös Helne 2002, 17; Eskola & Suoranta 1998, 139-140.)

Tämä ajattelutapa tulee lähelle myös uudeksi etnografiaksi kutsuttua tutkimussuuntausta, jossa halutaan löytää sellaisia tulkintatapoja, joiden kautta ihmiset rakentavat sosiaalista todellisuuttaan. Siinä ihmiset ymmärretään todellisuutensa ja kokemustensa luojina eikä olemassa olevan todellisuuden selostajina kuten perinteisemmissä etnografisissa suuntauksissa on aikaisemmin tehty. (Gubrium & Holstein 1994, 359.)

Sosiaalisen konstruktionismin perusolettamuksiin kuuluu se, että hahmotamme maailmaamme aina merkityksellistämisen kautta. Kaikki kohtaamamme asiat tulevat kohteeksemme jollakin tavalla nimettyinä. Merkitysten rakentaminen perustuu erontekoihin sekä eri konteksteihin. Esimerkiksi *kaunis* merkityksellistetään suhteessa *rumaan*. Nämä nimeämisen eli merkityksellistämisen tavat ovat syntyneet ihmisten vuorovaikutuksen tuloksena, vaikka ihmiset merkityksellistävätkin asioita eri tavoin. Todellisuuden hahmottaminen täytyy olla kuitenkin tietyllä tavalla yhdenmukaista, jotta ihmisten keskinäinen ymmärtäminen olisi mahdollista. Esimerkiksi käyttäessämme käsitettä *tuoli*, oletamme muiden ihmisten ymmärtävän käsitteen samalla tavoin. Yhtäältä nämä kulttuurisesti tuotetut yhteiset merkitykset auttavat meitä suunnistamaan arkielämässämme eteenpäin, mutta toisaalta jatkuvasti nousee esiin myös uusia merkityksiä, merkitysten moninaisuutta ja näin myös merkitysten rajojen hämäryyttä. (Eskola & Suoranta 1998, 45; Jokinen 1999, 39-40.)

Juhila (1999a) erittelee konstruktionismista kaksi erilaista suuntausta, ontologisen ja episteemisen suuntauksen. Ontologisessa konstruktionismissa kieli nähdään ensisijaisena tutkimuskohteena, mutta puheen ulkopuolella kuitenkin nähdään olevan erilaisia ei-diskursiivisia maailmoja. Yksittäisten puhetilanteiden rajat voidaan siis ylittää suhteuttamalla konstruoitavat merkitykset kielen ulkopuoliseen maailmaan. Episteemisessä konstruktionismissa taas ei oteta kantaa tällaiseen kielen ulkopuoliseen maailmaan, vaan kiinnostuksen kohteena on se, miten puheet ja tekstit itsessään rakentavat maailmaa. (Mt., 162.) Oma tutkimukseni on lähempänä episteemistä konstruktionismin painotusta. Olen kiinnostunut siitä, miten perhetyötä tuotetaan toimijoiden puheessa. Mielestäni tutkimuksessani ei olisi tarkoituksenmukaista suhteuttaa kielellisiä

merkityksiä ei-kielelliseen maailmaan ja etsiä näiden välistä vastaavuutta. Vaikka tutkimus seuraa episteemisen konstruktion linjaa keskittymällä vain perhetyön toimijoiden puheeseen tekemättä vertailua ei-diskursiiviseen maailmaan, ei tästä kuitenkaan tehdä johtopäätöstä, ettei kielen ulkopuolista maailmaa olisi olemassa. Päinvastoin tutkijana toivon, että tutkimus omalla tavallaan auttaisi perhetyön toimijoita paremmin toimimaan siinä todellisuudessa, joka heitä tässä työssä kohtaa. Se voi tapahtua epäsuorasti nostamalla tietoisuuden näkökulmia ja ajatuksia siitä maailmasta, joka tulee ilmi heidän puheessaan.

Sosiaalisen konstruktionismin perinteestä on lähtöisin myös diskurssianalyysiksi kutsuttu tutkimussuunta. Diskurssianalyysia voidaan luonnehtia väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi, joka sallii useita eri lähestymistapoja ja tarkastelun painopisteitä. Diskurssianalyysissa tarkoituksena ei ole tutkia esimerkiksi toimijoiden asenteita vaan pyrkimyksenä on pohtia sitä, miten tutkittava tekee asioita ymmärrettäväksi omalla kielenkäytöllään. Kielen käytön katsotaan olevan jo itsessään osa sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin kohteena ovat erilaiset kielelliset prosessit, joiden kautta sosiaalinen todellisuus rakentuu. Kun siis käytämme kieltä, samalla merkityksellistämme eli konstruoimme ne kohteet, joista puhumme. (Jokinen ym. 1993b, 17-18; Jokinen 1999, 39-41; Suoninen 1999, 18.)

Potter ja Wetherell (2005) näkevät diskurssianalyysiä tekevän tutkijan tukeutuvan vahvasti tutkimusaineistoon ja sen tarkasteluun. Aineistosta esitellyt otteet eivät ole kuvausta tuloksista vaan esimerkkejä aineistosta itsestään. Aineisto on siis jo sosiaalista todellisuutta, ei vain siitä kertovaa kuvausta. Aineistolähtöisyydessä kiinnitetään huomiota toimijoiden kielenkäyttöön ja heidän luomiinsa merkityksiin. Tutkija ei voi kuitenkaan erottautua aineistonsa ulkopuolelle, sillä hän tuottaa tulkintoja aineistostaan. Kun tutkija esittää argumentteja aineistostaan, ovat ne hyvin perusteltujen tulkintojen esittämistä sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. (Mt., 173; myös Juhila & Suoninen 1999, 251.)

Forsbergin (1998) mukaan puhe voidaan ymmärtää sosiaalisena käytäntönä, jolloin puhuminen, asioiden kuvailu ja niistä kertominen on toimintaa (mt., 77-

78). Kielenkäyttöä tarkastellaankin diskurssianalyysissä tekemisenä, sillä kielenkäytön ei nähdä olevan pelkästään asioiden kuvailua, vaan kaikilla lausumilla myös konstruoidaan todellisuutta. Lausumat rakentavat todellisuutta ja ovat näin tekoja. Diskurssianalyysissä kielenkäyttö ja tekeminen nähdään siis tiiviisti yhteen kietoutuneiksi. Jokainen, joka käyttää kieltä, tekee ja tuottaa kielellään myös seurauksia. (Jokinen ym. 1993b, 41; Juhila & Suoninen 1999, 238-239; Potter & Wetherell 2005, 32.)

Diskurssianalyysia on kritisoitu siitä, että se ei tutki ”oikeita” asioita, vaan vain pelkkää puhetta ohittaen todelliset ongelmat. Tässä analyysitavassa puhe ja kieli nähdään kuitenkin tärkeänä tekemisenä, koska puhuessaan ihmiset tekevät selkoa monista asioista ja puheen seurauksena ihmiset laittavat asioita tapahtumaan juuri tietyllä tavalla. Puhe ja kieli ovat yhtä todellisuuden kanssa, eikä niitä voi erottaa toisistaan. Kielenkäyttöä ei tulkita kuitenkaan poluksi ihmisen pään sisäisiin prosesseihin vaan enemmän tarkastellaan yksilöiden kielenkäyttöä ja minän rakentumisen prosesseja erilaisissa tilanteissa. Tutkimuksen kohteena ei ole tällöin yksilö, vaan yksilöiden sosiaaliset käytännöt kuten kielen käyttö. Toimijoiden tekemät kuvaukset kertovat jotakin kulttuurisesti vakiintuneista sisäisen maailman ymmärtämistavoista, erityisesti silloin jos samantyyppiset kuvaukset toistuvat puhetilanteista toiseen. (Jokinen ym.1993b, 37-38; Juhila 1999a, 174; myös Juhila & Suoninen 1999, 239, 249; Potter & Wetherell 2005, 180-181.)

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ei etsitä tulkintojen totuudellisuutta vaan tosiasiat nähdään sosiaalisesti tuotettuina. Tarkoitus on silti tehdä tarkkoja analysointiin perustuvia tulkintoja kielenkäytöstä arvailujen sijasta. Analyysin vakuuttavuutta voidaan osoittaa esimerkiksi keskittymällä analysoijan ymmärrystä enemmän siihen miten tutkittavat itse näyttävät ymmärtävän kielenkäytön luonteen. Vakuuttavuutta voidaan lisätä lisäksi esittämällä tutkimuksen lukijalle mahdollisimman tarkoin tutkijan analyysissään tekemät päätelmäketjut. (Juhila & Suoninen 1999, 234-235.)

Tutkimuskohteenani ovat siis tutkittavien puheet ja niiden rakentamat todellisuudet perhetyöstä sosiaalisen konstruktionismin ja diskurssianalyysin vihjeitä seuraten. Olen pyrkinyt siihen, että tutkittavien oma ääni saisi näkyä ja kuulua

tutkimukseni analyysissa. Puhuessaan perhetyöstä tutkimukseni toimijat eivät vain kuvaa perhetyötä vaan myös tuottavat sisältöä sille, mitä perhetyö seurakunnassa on. Näin he puheessaan luovat perhetyön todellisuutta. En ajattele perhetyön olevan kuitenkaan yksiselitteinen todellisuus, jota työn parissa olevat kuvaavat enkä tutki tutkittavien kokemuksia vaan heidän puheessaan tuottamia erilaisia merkityksiä perhetyöstä. Tästä näkökulmasta katsottuna en myöskään lue perhetyötä käsittelevää kirjallisuutta yksiselitteisenä todellisuuden kuvauksena, vaan tarkastelen perhetyötä toisesta näkökulmasta. Seuraavassa luvussa tarkastelenkin mielessäni nämä teoreettiset näkökulmat perhetyön paikantumista sosiaalityön laajalla kentällä, lastensuojelulain sille antamia kehyksiä sekä perhetyöstä esitettyjä erilaisia määrittelyjä ja perhetyön sijoittumista seurakunnan työhön

3 Perhetyö sosiaalityön kentällä

Varsinainen perhetyön idea on tullut Suomeen Ruotsista Hemma hos – toiminnasta 1970-luvun puolivälissä. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja sosiaalihan-
tustus aloittivat silloin Suomessa tehostetun perhetyön kokeilun, josta kehitettiin moniongelmaisille perheille suunnattua kotipalvelua. Kodinhoitaja teki perheen kanssa sellaisia töitä, joista perhe itse ei selvinnyt, kannustaen kuitenkin samalla perhettä omatoimisuuteen ja vastuuseen. Tehostettu perhetyö levisi nopeasti ja se todettiin hyödylliseksi välineeksi moniongelmaisten perheiden tukemisessa. 1980-luvulla tehostettua perhetyötä oli jo saatavissa 80 kunnassa. (Satka 1994, 329.) Tätä kotipalvelun traditiosta lähtenyttä perhetyön kehittämistä voidaan kutsua Mäkelä-Näkin (1999) mukaan ensimmäiseksi suuntaukseksi, jossa työskentelyn kohteena ovat erityistä tukea tarvitsevat perheet. (Mt., 69.)

Toinen perhetyön kehityssuuntaus on lähtöisin 1980-luvulta lastensuojelulaitosten ja koulukotien perhetyön projekteista, jolloin laitoksiin sijoitettujen lasten tilanteita ryhdyttiin tarkastelemaan perheiden näkökulmasta ja vanhempia otettiin entistä enemmän mukaan työskentelyyn. Tällöin mahdollistui uuden lastensuojelulain (1983) myötä myös koko perheen sijoittaminen laitokseen. Kolmas kehityssuuntaus perhetyössä liittyy sosiaalitoimistoissa tapahtuvaan työhön perheen kanssa. Lakisääteisen, perinteisesti sosiaalityöntekijän ja aikuisten kanssa toimimisen rinnalle on viimeisten vuosikymmenten aikana noussut avohuollon perhetyöntekijöitä, jotka pystyvät sosiaalityöntekijöitä paremmin ja intensiivisemmin kohtaamaan koko perheen. Tämä suuntaus on perinteiseen kotipalvelutyöhön verrattuna enemmän keskusteluun ja ohjaukseen keskittyvää perheiden tukemista. (Mäkelä-Näkki 1999, 69-70.)

Perhetyö paikantuu sosiaalityön kentässä erityisesti lastensuojelun avohuollon ja ennaltaehkäisevän työn yhtenä työmuotona. Perhetyötä on tutkittu viime aikoina paljon (esim. Heino 1997, Heino ym. 2000, Hurtig 2003, Uusimäki 2005a), mutta puhtaasti sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia on kuitenkin melko vähän (esim. Vuori & Nätkin 2007). Lastensuojeluun liittyviä ja lasten asemaa tarkastelevia tutkimuksia sekä näin myös perhetyötä sivuavia tutkimuksia konstruktionistisesta näkökulmasta on tehty muutamia, esimerkiksi Hannele Forsbergin tutkimukset perheongelmia koskevista jäsennysmalleista (1995) ja perheen merkityksistä lastensuojeluongelmien kanssa tehtävässä työssä (1998).

Konstruktionistisen näkökulman mukaisesti tarkastelen perheiden kanssa tehtävää työtä toimijoiden tuottamien erilaisten merkitysten kautta sekä perspektiivistä, joka sitoo käsitteet tiettyyn aikaan ja paikkaan. Esimerkiksi lastensuojelulaisista tehdyt tulkinnat ja lastensuojelutyöstä käytävä keskustelu eivät ole pysyviä, muuttumattomia totuuksia vaan ne ovat sidottuja kulttuuriimme ja tähän aikaan jossa nyt elämme. Vuosikymmeniä sitten lastensuojelun tärkeimpinä periaatteina arvostettiin eri asioita, kuin mitä tänään pidämme tärkeinä. (Ks. Burr 1995, 3-5.)

3.1 Lastensuojelu lasten edun turvaajana

Lastensuojelussa on samanaikaisesti läsnä monia ulottuvuuksia. Ensinnäkin se on lakiin kiinnittyvä yhteiskunnallinen instituutio, jota tehdään sekä ammattilaisten että maallikoiden toimesta. Lastensuojelua voidaan tarkastella myös yksilökokemusten näkökulmasta, sillä se koskettaa monia ihmisiä, kuten lapsia, heidän vanhempiaan ja muita sukulaisiaan. Toisaalta sitä voidaan tarkastella myös kulttuurisesta näkökulmasta. Esimerkiksi taiteen ja tiedotusvälineiden kautta lastensuojelu on muokkaamassa sitä kuvaa mitä lapsuudesta muodostetaan. (Pöösö 2007, 66-70.)

Keskeisimmät kysymykset lastensuojelussa liittyvät kuitenkin lasten suojelemiseen sekä hyvinvoinnin tuottamiseen huolimatta siitä näkökulmasta mistä lastensuojelua tarkastellaan. Hyvinvointia painottavassa lastensuojelussa halutaan edistää lapsen hyvinvointia lapsen ja perheiden tarpeiden pohjalta, kun taas suojelua painottavassa lastensuojelussa korostetaan lapsen elämässä olevien ongelmien poistamista. Suomessa tehtävässä lastensuojelutyössä painottuu enemmän hyvinvointiulottuvuus sekä avohuollon tukitoimiin ja vapaaehtoisuuteen perustuvat näkökulmat. (Pösö 2007, 72, 75; myös Gordon 1997, 662-663.)

Lastensuojelulakia voidaan pitää tärkeimpänä lastensuojelullisia toimia määrittävänä lakina, sillä sen perusteella lastensuojelua tekevät tahot toimivat. Laissa korostetaan lapsen edun ja kasvatusolojen turvaamisen lisäksi lastensuojelutyön tekemistä yhdessä vanhempien kanssa sekä vanhempien tukemista kasvatustehtävässään. Laki määrittelee lastensuojelun avohuollon tukitoimiksi, huostaanotoksi, sijaishuolloksi ja jälkihuolloksi. (LSL/1983, 2§, 6§, 7§, 8§, 9§.)

Kunnalla on velvollisuus järjestää avohuollon tukitoimia tilanteessa, jossa lapsen kasvuolosuhteet tai kehitys ovat jollakin tavalla vaarantuneet. Avohuollon tukitoimet ovat hyvin laaja kokonaisuus, jotka mahdollistavat monenlaisen tuen tarjoamisen, kuten esimerkiksi tukihenkilön – tai tukiperheen järjestäminen, taloudellinen tukeminen tai asunnon järjestäminen. Avohuollon tukitoimena lapselle voidaan järjestää myös perhe – tai laitoshoidtoa. Jos avohuollon tukitoimet todetaan kuitenkin riittämättömiksi ja lapsen olosuhteet ovat vakavasti vaarantuneet ja ne uhkaavat lapsen terveyttä ja kehitystä, on kunnan sosiaalilautakunnan otettava lapsi huostaansa. Huostaanotto on aina voimakasta puuttumista perheen tilanteeseen, kun taas avohuollon tukitoimet ovat kevyempiä ja luonteeltaan enemmän vanhempien kasvatustehtävää tukevia. (Mikkola & Helminen 1994, 133-150.)

Sijaishuollosta puhutaan silloin, kun lapsen huolto järjestetään kodin ulkopuolella huostaanoton seurauksena. Jälkihuollolla taas tarkoitetaan lapsen ja perheen tukemista huostaanoton ja sijaishuollon päättymisen jälkeen. Usein tämä käytännössä tarkoittaa lapsen ja hänen perheensä tukemista avohuollon eri tukitoi-

mien muodossa. Jälkihuoltovelvollisuus päättyy, kun lapsi täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelulaki 1983/13§, 16§, 22§, 34§.)

Perinteisesti lastensuojelutyö on nähty viimesijaisena puuttumisena perheiden ongelmiin. Tällöin ongelmat ovat kasvaneet jo niin suuriksi, että työ on puuttuvaa ja korjaavaa työtä. Lastensuojelutyöllä pyritään kuitenkin myös ongelmien ennaltaehkäisyyn ja perheiden tukemiseen erilaisten tukitoimien muodossa. (Raunio 2004, 232; Törrönen & Vornanen 2004, 162.) Matti Mikkolan (2004) mukaan vuoden 1983 lastensuojelulaissa lastensuojelu on ymmärretty osaksi yleisempää lapsipolitiikkaa, johon liittyy pyrkimys ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. (Mt., 77-78.) Myös uudessa, vuonna 2008 voimaan tulevassa lastensuojelulaissa (2007/417) on kiinnitetty huomiota entistä enemmän ennaltaehkäisevään lastensuojeluun ja erilaisiin tukitoimiin, esimerkiksi lapsen ja perheen tukemiseen kunnan peruspalveluiden kuten terveydenhuollon ja koulutoimen piirissä. Varsinaista lastensuojelun tarvetta pyritään näin estämään tukemalla lasten kasvatusta varhaisen puuttumisen ja eri viranomaisten yhteistyön kautta. (LSL, 2007/417, 2§, 3§.)

Mikkolan (2004) mukaan vuoden 1983 lastensuojelulain keskeinen käsite on perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu. Lastensuojelutyö lähtee nykyisessä laissa lapsen suojelun tarpeesta, mutta tähtää kuitenkin koko perheen ja lapsen kuntoutumiseen, jolloin perhe on lastensuojelun keskiössä. Aikaisempaan vuoden 1937 lastensuojelulakiin verrattuna vuoden 1983 laki eroaa monessakin suhteessa. Ihmisarvon kunnioittaminen kattaa koko lastensuojelun, ja varoitusten ja rankaisujen sijasta korostetaan enemmän tukitoimia. Lastensuojelutoimiin ryhtyminen ei enää myöskään perustu oirekeskeisyyteen niin paljon kuin aikaisemmin. (Mt., 77-78.)

Uudessa lastensuojelulaissa (2007/417) painotetaan perhekeskeisyyden sijasta entistä enemmän lapsen etua ja erityisesti lapsilähtöisyyttä. Pää tavoitteina on edistää lasten hyvinvointia ja kehittää erilaisia palveluja kasvatuksen tukemiseksi. Työntekijöiden tulee kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota lapsen mielipiteen selvittämiseen ja kuulemiseen, ja näin edistää kaikenikäisten lasten nä-

kemysten huomioon ottamista. Työskentelyn lastensuojelussa on siis lähdettävä ennen kaikkea lapsen edusta ja lapsen tarpeista käsin. (Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän mietintö 2006, 38; Taskinen 2007, 10-12.)

Lapsilähtöisyys -käsitteellä tarkoitetaan sitä, että lapsi on työskentelyssä ensisijaisesti avunsaaja ja asiakas. Vaikka lastensuojelutyössä työskennellään myös vanhempien kanssa, on lapsi ja hänen arkensa aina työn keskiössä. Lapsi ja lapsuus pyritään huomioimaan näin mahdollisimman moniulotteisesti, sillä työskentelyssä yhdistyvät asiakaslapsen lisäksi myös työntekijän ja vanhempien käsitykset ja kokemukset lapsuudesta. (Ervast & Tulensalo 2006, 27-29.) Hurtigin (2003) mukaan lapsilähtöisyyttä ja lapsen parempaa huomioimista on jo vuosien ajan korostettu eri tutkimuksissa ja lastensuojelukäytäntöjen kuvauksissa perinteisemmän perhekeskeisyyden rinnalla (esim. Muukkonen & Tulensalo 2004), mutta käytäntöjä ohjaavana käsitteenä se vaatisi vielä aikaa ja tarkentamista. Usein lasten auttaminen tapahtuu kuitenkin vielä vanhempien kautta ja heidän tarpeidensa ympärille, mikä tekee lasten auttamisesta epäsuoraa. (Mt., 183.)

Toisaalta vanhempien keskeistä roolia lasten asioissa ei voida myöskään ohittaa, sillä perheen kokonaistilanteen merkitys on erittäin suuri silloin, kun pyritään puuttumaan perheen ongelmiin ajoissa. (Myllärniemi 2007, 23.) Heino (1997) pohdiskeleekin, ovatko aikuis- ja perhekeskeinen työote kuitenkin vastakkaisia lapsikeskeiselle näkökulmalle. Hänen mukaansa aikuis- ja perhekeskeinen työote voivat palvella lastensuojeluprosessin edetessä lapsen näkökulmasta tarpeellista voimavaraosuuntautunutta työtä, jolloin aikuisten resursseja tukemalla autetaan aikuisia tukemaan lastaan. Tällaisessakin työskentelyssä huomioidaan ensisijaisesti lapsen näkökulma ja pidetään sitä kaiken toiminnan lähtökohtana. (Mt., 378.)

Ervast ja Tulensalo (2006) ovat raportissaan käyttäneet käsitettä *perhelähtöinen lapsikeskeisyys* luomaan vuoropuhelua lapsikeskeisyyden ja perhekeskeisyyden välille. Lähestymistavassa lapsi paikannetaan perheeseensä yksilönä ja hänet nähdään suhteessa muihin perheen jäseniin. Lapsen kanssa ei siis työskennellä

irrallaan vanhemmista vaan lasten ja aikuisten kanssa työskentely nivotaan yhteen perheen yhteisten tapaamisten sekä lasten ja aikuisten tapaamisten muodossa. (Mt., 27.)

Vuoden 2008 lastensuojelulaissa lapsi on nostettu aikaisempaa keskeisempään ja näkyvämpään asemaan. Lapselle halutaan antaa mahdollisuus tulla kuulluksi ja hänen etunsa asetetaan kaiken edelle. Lastensuojelulaki ja tämän päivän suuntaus lapsilähtöisyyteen ovat ohjaamassa ja jäsentämässä työntekijöiden työtä ja asiakkaiden tilanteita. Tulkinnat, joita niistä tehdään, vaikuttavat konkreettisesti asiakkaiden elämään.

3.2 Perhetyö lastensuojelun työmuotona

Perhetyö on käytännön työmuoto, jolla pyritään ehkäisemään lastensuojelun tarvetta ja tukemaan perheitä jo ongelmien alkuvaiheessa. Lastensuojelulaeissa perhetyötä ei kuitenkaan määritellä tai perustella kovin tarkasti. Esimerkiksi vuoden 2007 lastensuojelulaissa (2007/417) perhetyö vain mainitaan pykälässä 36, yhtenä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Voimassa olevassa lastensuojelulaissa perhetyötä ei käsitteenä mainita, vaikka laissa yleisesti näkyikin perhekeskeinen ajattelu. (LSL/1983). Lastensuojelun perhetyön lähtökohtana kuitenkin pidetään lastensuojelulakia (1983), jonka tärkeimpiä periaatteita ovat lapsen etu ja perhekeskeinen työote. (Mikkola & Helminen 1994, 114.)

Saarnio (2004) jakaa lastensuojelun perhetyön kolmeen eri tasoon. Ensimmäisellä tasolla on *ennaltaehkäisevä työ*, joksi määritellään kaikki sellainen työ, jolla pyritään ennaltaehkäisemään lapsiperheiden ongelmia. Kunnan päivähoidon ja neuvolan lisäksi tässä ennaltaehkäisevässä työssä yhteistyökumppaneina toimivat seurakunnat ja erilaiset järjestöt. Toiseksi voidaan puhua välipalveluista tai *varhaisesta puuttumisesta*, jossa kiinnitetään huomiota perheiden tukemiseen, ennen kuin ongelmat muuttuvat perheille liian vaikeasti hallittaviksi. Välipalveluja tarvitseville perheille esimerkiksi neuvolan tuki voi olla riittämätöntä, mutta kuitenkin lastensuojelun palvelut eivät ole vielä tarpeellisia. Kolmannel-

la tasolla lastensuojelussa toimii *korjaava työ*, jonka perhetyön muotoja ovat esimerkiksi tehostettu kotipalvelu, sosiaalityö tai terapiatyö laitoksessa ja avo-
huollossa. (Mt., 248-249.)

Perhetyötä voidaan ryhmitellä myös sen organisoinnin, lastensuojelun työpro-
sessin vaiheiden tai toiminnan toteuttamispaikan mukaan. Kun perhetyön toteu-
tus määritellään kunnalliseksi, järjestöjen tekemäksi tai julkisen ja yksityissekto-
rin tekemäksi työksi puhutaan *organisoinnin* mukaan ryhmittelystä. *Lastensuo-
jeluprosessin* mukaan määriteltynä perhetyö voidaan taas jakaa eri vaiheiden
mukaan joko ennalta ehkäiseväksi työksi, huostaanoton uhkaan liittyväksi työksi
tai jälkihuollosi. (Vrt. Saarnio 2004, 248.) Lisäksi perhetyötä voidaan eritellä
tapahtumapaikan mukaan esimerkiksi laitoshuollon, välimaaston ja kotona teh-
tävän työn mukaan. (Heino ym. 2000, 12.)

Perhetyön keskeisimpänä perusteluna on nähty huostaanottojen ehkäiseminen
sekä tähän liittyvä taloudellisuus. Perhetyön on toivottu toimivan sillan rakenta-
jana perheiden tarpeiden ja perinteisten auttamistapojen välillä, sillä usein perin-
teinen, virastossa tapahtuva auttamistyö saattaa muodostua jännittyneeksi ja
kireäksi. Perhetyön avulla voidaan hälventää perheen kokemaa uhkaa ja vähen-
tää vanhempien mahdollisia puolustusasetelmiä. (Hurtig 2003, 25-26.) Toisaalta
lastensuojelun perhetyö on ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön lisäksi myös
työmuoto, joka voidaan paikantaa lastensuojelun korjaavaan ja puuttuvaan työ-
hön. Käytännössä avohuollon lastensuojelun pyrkimys perhetyön aloittamiseen
mahdollisimman varhain saattaakin usein jäädä toteuttamatta, koska perhetyö
aloitetaan liian myöhään ehkäisevän tavoitteen kannalta. (Myllärniemi 2007, 12,
83.) Esimerkiksi Heikki Waris -instituutissa toteutetussa toimintatutkimuksessa
lastensuojelun perhetyö painottui Helsingissä pääosin jo itse lastensuojelupro-
sessiin ja työllä pyrittiin vastaamaan perheiden erityisiin, lastensuojelullisiin
tarpeisiin. (Mt., 82.)

Erilaisten projektien ja hankkeiden toteuttamaan perhetyöhön taas liittyy
useimmiten ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen näkökulmat. Perhetyötä ja
sen ennaltaehkäiseviä työmuotoja onkin kehitelty erilaisten toiminnallisten pro-

jektien ja hankkeiden muodossa viimeisten vuosien aikana runsaasti. Lastensuojelun perhetyön rinnalla myös erilaiset järjestöt ovat olleet mukana kehittämässä näitä uusia perhetyön käytäntöjä. (Saarnio 2004, 247-249.) Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiperheprojektissa tarkoituksena oli kehittää ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea perheiden tarpeisiin. Projektissa kehitettiin malli, joka pyrkii tunnistamaan perheiden varhaisen tuen tarpeet mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Mallissa määritellään perhetyön lähtökohdiksi voimavara- ja ratkaisukeskeisyys, asiakaslähtöisyys, perhekeskeisyys, työntekijöiden tuki, moniammatillinen tiimityö sekä etsivä työote. (Häggman-Laitila & Ruskomaa & Euramaa 2000 13, 21.)

Sirpa Tapola-Tuohikummun (2005) tutkimus liittyy myös perheiden varhaisen tuen tarpeeseen ja eri työmuotoihin. Hän on tutkinut varhaisen tuen käytäntöjä Helsingissä analysoimalla eri varhaisen tuen hankkeiden hanketyöntekijöiden kokemustietoa. Helsingin sosiaalivirastossa vuosina 2001-2004 toteutettujen hankkeiden tarkoituksena oli kehittää lasten ja lapsiperheiden tarpeisiin varhaisen tuen työmuotoja. Tapola-Tuohikummun mukaan työntekijöiden puheessa toistui kolme teemaa: mahdollistaminen, matala kynnys ja välittäminen. Työntekijät kuvasivat itseään mahdollistajiksi luomalla kohtaamisen paikkoja perheille ja käynnistämällä asiakkaiden keskinäisiä verkostoja. Matala kynnys taas liitettiin asiakkaiden tavoittamiseen ja heidän saamiseensa palveluiden piiriin. Välittämisen teemalla haastateltavat tarkoittivat toimimista asiakkaan ja palvelujärjestelmän välimaastossa, tulkkina ja välittäjinä. (Mt., 341-351.)

Myös Helsingin sosiaaliviraston lähiöprojektin (1999) tavoitteena on ollut kehittää uusia työtapoja perhetyöhön tukemalla syrjäytymisvaarassa olevia lapsiperheitä yhteistyössä lähialueen viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Projektin paikantuu sekä ennaltaehkäisevän että korjaavan perhetyön kenttään. Pirjo Turtiaisen (2003) projektista tekemässä tutkimuksessa tutkittavat perhetyöntekijät kuvasivat projektin suurimmaksi anniksi perheiden kohtaamista ja ajan antamista heille sekä myös yhteistyöverkostojen luomista ja yhteyshenkilönä toimimista perheiden ja viranomaisten välillä. Perhetyöntekijät näkivät ennaltaehkäi-

sevän työn tekemisen mahdollistuvan työskenneltäessä lähellä perhettä ja perheen omassa elinympäristössä. (Mt., 220-226.)

Parasta Lapsille -järjestön toteuttamassa Löytöretki-projektissa pyrittiin tukemaan perheitä kokonaisvaltaisesti tekemisen ja puhumisen kautta. Projekti paikannettiin ehkäisevän lastensuojelun työmuodoksi, ja siinä haettiin erilaisen toiminnallisuuden, ryhmätoiminnan sekä leirien kautta työvälineitä tavoitteellisen sosiaalityön näkökulmasta. Perheet itse kokivat parhaimmaksi anniksi erilaiset retket ja leirit, mitkä toimivat monelle perheelle välineenä arjesta irtautumiselle. Myös keskustelumahdollisuutta muiden vanhempien kanssa arvostettiin. Ajatuksena myös tässä projektissa oli perheiden vierellä kulkeminen ja kohtaaminen sekä arjessa että erilaisten toimintojen yhteydessä. (Mäkelä-Näkki 1999, 16-17, 36-37, 85.)

Eri hankkeiden ennaltaehkäisevässä perhetyössä toistuvat samantyyppiset teemat. Perheille pyritään antamaan aikaa kohtaamiselle ja mahdollisuuksia irrottautua arjesta, luomaan uusia verkostoja, sekä toimitaan yhteyshenkilöinä perheiden ja palvelujärjestelmien välillä. Perhetyö varhaisen tukemisen muodossa on siis pääosin järjestöjen ja eri hankkeiden toteuttamaa perheiden konkreettista auttamista ja tukemista. Korjaavana työmuotona perhetyö taas vastaa perheiden erityisiin lastensuojelullisiin tarpeisiin ja esimerkiksi tuottaa tietoa lastensuojeluviranomaisille lasten hyvinvoinnista ja perheen arjesta.

Mervi Uusimäen (2005b) tutkimuksessa perhetyö miellettiin vahvimmin sosiaalityön ja järjestöjen toimintaan kuuluvaksi, joskin myös monet muut sektorit kuten terveydenhuolto, päivähoito ja seurakunta tulivat esille (mt., 25). Yhden kunnan alueella eri toimijoille tekemiensä ryhmähaastattelujen mukaan perhetyön kenttää pidettiin yleisesti sirpaleisena ja hajanaisena. Verkostomaista ja moniammatillista työtä pidettiin perhetyössä tärkeänä, koska nämä työmuodot mahdollistavat palvelujen ketjuuntumisen. Perhetyön koettiin tapahtuvan saumattomasti silloin, kun se esimerkiksi alkaa järjestöjen perhetyöstä ja jos tämä todetaan riittämättömäksi, vaihdetaan se sitten sosiaalityön perhetyöksi. (Uusimäki 2005a, 110-111, 164.)

3.3 Kirkon tekemä perhetyö

Suomen evankelisluterilainen kirkko on yksi yhteiskunnan toimijataho, joka on jo kauan tehnyt työtä lasten ja perheiden parissa. Perhetyötä seurakunnassa on tehty tiettyssä mielessä aina, sillä perhe on ollut kirkolle tärkeä ihmisenä elämisen sekä uskontoperinteen siirtämisen perusyhteisö. 1950-luvulla kirkko kiinnostui sosiaalityön kehittämistä ja oli erityisen huolestunut kasvaneista avioeroluvuista. Kirkon piirissä ryhdyttiin tarjoamaan perheneuvontapalveluita, ja samalla perheneuvoja ryhdyttiin kouluttamaan psykiatriaan ja case workiin riittävän tietotaidon saavuttamiseksi. Tällöin palvelussa kohtasivat toisensa ammatillinen sosiaalityö ja kristillinen sielunhoito, yhteisenä tavoitteenaan suomalaisen perhe-elämän tukeminen. Myös seurakunnan pikkulapsityötä ja esimerkiksi päiväkerhoja on järjestetty jo 1950-luvulta, kun taas varsinaisesta seurakunnan perhetyöstä on puhuttu kuitenkin vasta 1970–80-luvulla. (Lindfors 1997, 159-160; Satka 1994, 309-310.)

Suomen evankelisluterilainen kirkko määrittelee strategiassaan yhdeksi tavoitteekseen lujittaa perheiden hyvän elämän edellytyksiä. Strategian mukaan kirkko haluaa olla turvaamassa oikeutta lapsuuteen ja nuoruuteen, ja samalla tukea erityisesti sellaisia perheitä ja lapsia, joilla on eniten vaikeuksia elämässään. Perheiden ja kotien kanssa tehtävä yhteistyö nähdäänkin entistä tärkeämpänä, ja kirkko haluaa olla mukana panostamassa muun muassa perheiden hyvinvointiin, lapsuuden arvostamiseen, vanhempien jaksamiseen ja kotiin kasvatusympäristönä. Toisaalta kirkko haluaa olla myös vahvistamassa vanhempia lastensa arvokasvatuksessa. (Läsnäolon kirkko 2002, 7; Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010, 25.)

Perheen näkökulma liittyy lähes kaikkeen seurakuntatyöhön, mutta erityisesti diakoniatyöhön, jossa kohdataan hyvin erilaisia perheitä. Perhediakonian näkökulmaa kuitenkin toteutetaan seurakunnissa erilaisissa perhetyön muodoissa, kuten perhekerhoissa, perhetyön projekteissa, perhekahviloissa, erilaisilla retkillä ja leireillä sekä esimerkiksi yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Myös kirkon perheasiain neuvottelukeskukset tekevät perhetyötä, jossa keskeisenä auttamis-

keinoina ovat erilaiset keskustelut menetelminään sielunhoidon ja terapian sekä diakoniatyön ja sosiaalityön menetelmät. Kirkon tekemässä perhetyössä halutaan tarjota perheille erilaisia mahdollisuuksia lisätä ongelmanratkaisukeinoja ja vuorovaikutustaitoja sekä lisäksi tukea esimerkiksi vanhempia vanhemmuuden haasteissa. (Jääskeläinen 2002, 194-195.)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon diakoniatyö on työtä, jonka tarkoituksena on avun antaminen erityisesti niille, joilla hätä on suurin tai joita ei muuten tavoiteta. Diakonian perustehtävänä on edistää kristilliseen uskoon perustuvaa oikeudenmukaisuutta, osallisuutta ja lähimmäisen rakkautta. (Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkojärjestys 1993: 4, 3§; Osallisuuden ja vastuun yhteisö, 24.) Vaikka kirkon toteuttama diakoniatyö on vahvasti kristilliseen sanomaan ja perinteeseen pohjautuvaa, löytyy diakoniatyön ja julkisen sektorin toteuttaman työn väliltä myös monia yhteisiä piirteitä niin historiallisesti kuin eettisestikin tarkasteltuna. Kuntien köyhäinhuolto esimerkiksi perustettiin aikanaan kirkon tekemän työn perustalle ja nykypäivänä kunnan sosiaalitoimen taloudellinen avustaminen antaa kehykset diakonian avustamiselle. Toisaalta sosiaalityöntekijöiden eettiset ohjeet tulevat myös hyvin lähelle diakonian periaatteita kristillistä tunnustusta lukuun ottamatta. (Iivari & Karjalainen 1999, 19-20.)

Diakoniatyöllä on merkittävä paikkansa ihmisten tukijana muun yhteiskunnassa tehtävän auttamistyön rinnalla. Esimerkiksi diakonian ja huono-osaisuuden suhdetta selvittäneen tutkimuksen (2006) mukaan diakoniatyön työmuodot olivat yhteydessä alueelliseen huono-osaisuuteen, jolloin diakoniatyön nähtiin paikkaavan julkisen avun jättämiä aukkoja. (Grönlund & Hiilamo 2006, 50.) Myös Yeungin (2003) mukaan kirkko on vahvistanut rooliaan huono-osaisten auttamisessa erityisesti 1990-luvun laman seurauksena. Historiallisesti tarkasteltuna kirkossa tehtävä yhteiskunnallinen työ on vahvistunut aikaisempinakin vuosikymmeninä yleensä silloin kun julkinen sektori on heikentynyt. (Mt., 205-206.)

Vaikka kirkon diakoniatyö ja perhetyö onkin hyvin samantyyppistä kuin muu yhteiskunnassa tehtävä auttamistyö, on siinä siis myös omat erityispiirteensä. Esimerkiksi Uusimäen (2005a) perhetyöstä tekemässä tutkimuksessa haastatel-

tavat pitivät seurakunnan perhetyön lähtökohtana lähimmäisen rakkautta ja kristillisestä sanomasta kertomista. Perhetyö liitettiin kirkon sisällölliseen sanomaan kiinteästi ja sen nähtiin olevan vuorovaikutteista ja tasavertaista työskentelyä ilman viranomaisvelvoitteita. Keskeisesti seurakunnan perhetyössä on kysymys arkisesta, matalan kynnyksen tuesta, jossa tavoitteena on perheiden yhdessä pysyminen ja perheiden omien voimavarojen vahvistaminen. (Mt., 157-161.)

4 Tutkimustehtävä, tutkimuksen aineisto ja analyysi

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tehtävän sekä käyn läpi tutkimuksen aineiston keruun eri vaiheet. Lisäksi tarkastelen tutkimusaineistoni analyysin lähtökohtia.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen aineisto

Tutkimuksessa tarkastellaan Porin seurakuntayhtymässä perhetyötä tekevien ja suunnittelevien puheessaan esittämiä määrittelyjä seurakuntayhtymässä tehtävästä perhetyöstä. Tutkimuksessa selvitetään **miten Porin seurakuntayhtymässä määritellään perhetyötä ja millaisia perhetyötä koskevia jäsennyksiä ja käsityksiä työtä koskevassa puheessa tuotetaan**. Tutkimuksen kannalta kiinnostavia kysymyksiä ovat siten *miten perhetyön parissa toimivat kuvailevat perhetyötä ja millaisia merkityksiä he tuottavat puheessaan perhetyöstä?*

Porin seurakuntayhtymän perhetyön hankkeessa on toiminut kolme eri kokoonpanoin kokoontuvaa ryhmää; perhetyöntekijöiden ryhmä, tukiryhmä ja ohjausryhmä, jotka säännöllisin väliajoin keskustelevat hankkeeseen liittyvistä asioista. Aineistonani tässä tutkimuksessa on yksi tällainen keskustelu kultakin ryhmältä. Kokouskeskustelut ovat tutkimukseni varsinainen aineisto, mutta haastattelujen tueksi olen tutkinut myös hankkeeseen liittyviä muistioita, pöytäkirjoja ja väliraportteja. Käytän perhetyöntekijöiden keskustelusta nimitystä ryhmäkeskustelu, koska se oli keskusteluista ainoa, joka oli järjestetty tutkimustani varten. Ohjausryhmän ja tukiryhmän kokouksiin osallistuin niiden virallisena kokousaikana ja käytän niistä siksi nimitystä kokouskeskustelu. (Ks. taulukko 1.)

Perhetyöntekijöiden ryhmä koostuu perhetyötä hankkeessa konkreettisesti teke-
vistä työntekijöistä (diakoniatyöntekijöistä, lastenohjaajasta, erityisnuorisoi-
työnohjaajasta ja nuorisotyönohjaajasta) sekä diakoniajohtajasta. Ryhmä ko-
koontuu noin kerran kuukaudessa. Tukiryhmään taas kuuluu perhetyöntekijöi-
den ja diakoniajohtajan lisäksi yhteisen kirkkoneuvoston puheenjohtaja sekä
yhteisen seurakuntatyön keskuksen johtokunnan puheenjohtaja. Tukiryhmä vas-
taa suunnitelmien toteutumisesta käytännössä ja raportoi hankkeen etenemisestä
ohjausryhmälle. Ohjausryhmä on moniammatillinen työryhmä, jonka tehtävänä
on tukea ja seurata hankkeen toteutumista. Ohjausryhmän tarkoituksena ei ole
vastata hankkeen toteutuksesta, vaan antaa mahdollisimman laaja asiantuntemus
hankkeen toteutuksen tueksi. Ohjausryhmään kuuluu Porin seurakuntayhtymän
edustajia (diakoniajohtaja, kirkkoherroja, nuorisoohjaaja, diakoniatyöntekijöitä
ja Yhteisen seurakuntatyön keskuksen johtokunnan puheenjohtaja), Porin kau-
pungin lastensuojelun edustaja sekä eri järjestöjen edustajia (Porin sininauha,
Ensi- ja turvakoti ry, Sininauhaliitto, Pikassos Oy). Ohjausryhmä ja tukiryhmä
kokoontuvat noin kolme kertaa vuodessa.

TAULUKKO 1. Perhetyöhankkeen ryhmäkeskustelut tutkimusaineistona

Ryhmän nimi ja aineistokoodi	Tehtävät	Kokoon- tuu	Ryhmän jäsenet
Perhetyöntekijöiden ryhmä Ryhmäkeskustelu (K2)	keskustelufoorumi perhetyötä konkreettisesti tekeville	1 kerta/kk	hanketyöntekijä(diakoni) diakoniatyöntekijät 2kpl lastenohjaaja erityisnuorisotyönohjaaja nuorisotyönohjaaja diakoniajohtaja
Tukiryhmä Kokouskeskustelu (K1)	vastaa suunnitelmien toteutumisesta käytännössä, raportoi ohjausryhmälle	3 krt/vuosi	perhetyöntekijöiden ryhmä yhteisen kirkkoneuvoston pj YSK:n johtokunnan pj.
Ohjausryhmä Kokouskeskustelu (K3)	laaja asiantuntemus hankkeen toteutukseen	3 krt/vuosi	diakoniajohtaja diakoniatyöntekijöitä nuorisotyönohjaaja kirkkoherroja YSK:n johtokunnan pj. Sininauhaliitto Porin kaupungin lastensuojelu Porin sininauha Ensi- ja turvakoti ry Pikassos oy

Minulle tarjottiin Porin seurakuntayhtymän taholta mahdollisuutta tehdä pro gradu työni liittyen heidän käynnissä olevaan perhetyön hankkeeseensa. Aluksi tarkoitukseni oli osallistua kaikkien kolmen eri ryhmän kokoukseen täysin havainnoitsijan roolista käsin kokousten virallisena kokousaikana. En kuitenkaan saanut lupaa osallistua varsinaiseen perhetyöntekijöiden kokoukseen, koska ryhmän jäsenet kokivat sen paikaksi, jossa he haluavat keskustella asiakasasioista ilman ryhmän ulkopuolista tarkkailijaa. He halusivat silti mielellään pohtia yhdessä perhetyön teemoja, joten sovimme ajan ryhmäkeskusteluun.

Myöskään tukiryhmän kokoukseen osallistuminen ei muodostunut todellisuudessa aivan sellaiseksi kuin se oli foorumina tarkoitettu, sillä käytännössä tukiryhmän kokoonpano oli sama kuin perhetyöntekijöiden ryhmän. Tämän vuoksi puhun analyysiluvuissa pelkästään perhetyöntekijöistä ja ohjausryhmäläisistä, mutta suorien lainausten perässä on selvyuden ja tunnistettavuuden vuoksi kuitenkin merkintä mistä kokouksesta lainaus on peräisin.

Perhetyöntekijöiden kokouksesta käytän lyhennettä K2, tukiryhmän kokouksesta K1 ja ohjausryhmän kokouksesta K3. Numero kirjaimen perässä kuvaa järjestystä, jossa keskustelut on käyty, eli ensimmäisenä tukiryhmän kokous, sitten perhetyöntekijöiden keskustelu ja viimeisenä ohjausryhmän kokous. Aineistoni analyysissa käytän tukiryhmän ja perhetyöntekijöiden kokouksiin osallistuvista työntekijöistä lyhenteitä T1, T2, ja niin edelleen. Ohjausryhmäläisistä taas käytän lyhenteitä OR1, OR2 ja niin edelleen, haastattelijasta käytän lyhennettä H.

Tukiryhmän ja ohjausryhmän kokouksissa toimin passiivisena tarkkailijana, kun taas perhetyöntekijöiden ryhmäkeskustelussa esitin muutamia keskustelua eteenpäin vieviä kysymyksiä. Tukiryhmän ja ohjausryhmän kokoukset siis etenivät täysin peilaten niitä intressejä, mitä varten ryhmät muutenkin kokoontuivat. Missään kokouksissa en itse kommentoitunut keskustelua, vaan pyrin olemaan huomaamaton, jotta olisin vaikuttanut keskustelun kulkuun mahdollisimman vähän. Tukiryhmän kokous kesti 25 min, perhetyöntekijöiden keskustelu oli tunnin kestävä ja ohjausryhmän kokous kesti runsaan tunnin. Kaikki keskus-

telut käytiin Porin seurakuntayhtymän tiloissa, ja keskimäärin kussakin ryhmässä oli viisi keskustelijaa. Nauhoitin kaikki keskustelut, ja litteroin ne sanatarkasti melko pian keskustelujen jälkeen, kun keskustelutilanteet olivat vielä hyvin muistissa. Litteroitua tekstiä rivivälillä yksi tuli 37 sivua.

Konteksti näissä ryhmissä on erilainen. Ohjausryhmän kokouksessa perhetyöstä puhutaan ryhmässä, joka koostuu erilaisista ammattiryhmistä tulevista ihmisistä, mutta jotka eivät konkreettisesti tee perhetyötä hankkeessa. Perhetyöntekijöiden keskustelussa perhetyöstä taas keskustellaan toteuttavan tason ryhmässä. Ohjausryhmässä projektityöntekijä ja diakoniajohtaja joutuvat ikään kuin selittämään muille ryhmäläisille tekemisiään, eli sitä mitä perhetyön hankkeessa on tehty. Tukiryhmän ja perhetyöntekijöiden ryhmän kokouksissa taas perhetyön sisältöä pohditaan ja tuotetaan siinä samassa ryhmässä missä työtä tehdään. Toisaalta ohjausryhmässä on mahdollisuus peilata projektissa tehtyjä ratkaisuja ulkopuolisten ammattilaisten näkemyksiin.

Aineiston keruumenetelmänä tutkimuksessani on ryhmäkeskustelu, sillä halusin osallistua nimenomaan eri ryhmien kokouksiin enkä esimerkiksi tehdä perhetyöntekijöille yksilöhaastatteluja. Mielestäni ryhmäkeskustelu oli mielekäs vaihtoehto, koska perhetyönhankkeessa toimi sopivasti kolme erilaista ryhmäfoorumia ja ajattelin, että ryhmäkeskustelussa olisi keskustelijoiden mahdollista pohtia ja peilata näkemyksiään perhetyöstä eri tavalla kuin yksilöhaastattelussa. Ryhmäkeskustelussa oli mahdollisuus myös saada enemmän tietoa kuin yksilöhaastattelussa, koska ryhmäläiset innostavat toinen toistaan muistelemaan ja pohtimaan asioita. (Ks. Eskola & Suoranta 1998, 94-97.) Sulkunen (1990, 266) tosin sanoo aidon dialogin olevan kohtalaisen harvinaista ryhmäkeskusteluissa, koska usein keskustelijat puhuvat toistensa ohi ottaen vain virikkeitä muiden puheenvuoroista.

Toisaalta ryhmäkeskustelua aineistonkeruunäkökulmasta saatetaan joskus vieroksua sen vuoksi, että ihmisten arvellaan olevan haluttomia puhumaan omista asioistaan muiden kuullen (Alasuutari 1994, 133). Ajattelen kuitenkin että tutkimuksessani keskustelijat olivat toisilleen kohtalaisen tuttuja, perhetyöntekijöiden ryhmässä läheisiä työtovereita, jotka saivat keskustella heitä yhdistävästä amma-

tillisesta temasta eikä esimerkiksi omasta henkilökohtaisesta elämästään. Enemminkin ajattelen tutkittaviin vaikuttaneen oman läsnäolon kokouksissa. Vaikka yritinkin olla mahdollisimman näkymätön kaikissa keskustelutilanteissa, enkä antanut tutkittaville valmiita kysymyksiä etukäteen, ovat he tienneet minun keräävän materiaalia heidän keskusteluistaan ja nähneet nauhurin kokoushuoneen pöydällä. Tutkijan huomaamattomuudesta huolimatta näillä ulkoisilla tekijöillä on saattanut olla puheeseen vaikutusta. Pysin kuitenkin antamaan heille mahdollisuuden tuottaa vapaasti puhetta ja luoda merkityksiä omassa luonnollisessa ympäristössään.

Alasuutari (1994) korostaa erityisesti luonnollisia ryhmiä ryhmäkeskusteluissa, jolloin osallistujat soveltavat ryhmässä keskustellessaan arkielämästä tuttua vuorovaikutusta. Ryhmäkeskustelussa ryhmän ”kulttuuri” on eri tavalla läsnä kuin yksilöhaastattelussa, sillä keskustellessaan toistensa kanssa ryhmäläiset käyttävät toinen toisilleen tuttuja termejä ja esittävät tulkintoja, jotka ovat ryhmän hyväksyttävissä. Keskusteluun osallistuvien olisi hyvä olla keskenään suhteellisen yhtenäinen joukko, jolloin kaikki ymmärtävät käytetyt käsitteet jokseenkin samalla tavalla. (Mt., 131-132; myös Eskola & Suoranta 1998, 94-97.) Tutkimani ryhmäkeskustelijat olivatkin hyvin homogeeninen joukko, erityisesti perheyöntekijöiden ryhmä, joka työskentelee samanlaisten perheiden kanssa. Toisaalta myös ohjausryhmäläiset ovat kaikki ammattilaisia lasten ja perheiden parissa työskentelyssä.

4.2 Aineiston analyysi

Alasuutarin mukaan (1994) tutkimuksen metodologisten lähtökohtien tulisi olla mahdollisimman sopusoinnussa tutkimuksen teoreettisten näkökulmien ja viitekehysten kanssa. Teoreettinen viitekehys voi ohjata kerättävää aineistoa ja analyysimenetelmiä tai toisaalta aineisto voi myös neuvoa teoreettisen viitekehysten ja käytettävien menetelmien valinnassa. (Mt., 72-74; myös Silverman 2000, 88.)

Tutkimukseni teoreettiset ja analyttiset lähtökohdat perustuvat pääosin sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen ja diskurssianalyttiseen lähestymistapaan tutkia merkitysten rakentumista vuorovaikutuksessa ja kielenkäytössä. Valitsemani teoreettiset näkökulmat, tutkimuskysymykseni sekä kiinnostukseni tiettyihin metodeihin ovat ohjanneet tekemiäni analyttisiä valintoja ja valitsemaan useampiakin analysointitapoja. Eskola & Suorannan (1998, 161) mukaan analysointitavat ovatkin usein toisiin yhteen kietoutuneita, ja tutkija pystyy harvoin soveltamaan vain yhtä analyysitapaa tutkimuksessaan.

Tutkimuskysymykseeni perhetyön toimijoiden työn kuvailusta pyrin vastaamaan laadullisen sisällön analyysin keinoin. Kysymykseen perhetyön merkitysten tuottamisesta tutkittavien puheessa haen näkökulmia ja vastauksia diskurssianalyysin avulla. Sekä sisällönanalyysi että diskurssianalyysi ovat molemmat tekstianalyysitapoja, jotka tarkastelevat merkityksiä. Sisällönanalyysissa etsitään tekstistä merkityksiä ja diskurssianalyysissa analysoidaan sitä miten näitä merkityksiä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-106.)

Jokinen & Juhila (1993; 1999) puhuvat aineiston analyysin jakaantumisesta mitä- ja miten-analyyseihin. Mitä-analyysi ymmärretään diskursseja tunnistavaksi kuvailuksi, kun taas miten-analyysissa on kysymys siitä, miten diskursseja tuotetaan ja rakennetaan. Mitä-muotoisissa kysymyksissä kiinnostus on siis merkitysten sisällössä kun taas miten-muotoisissa kysymyksissä merkitysten tuottamisen tavoissa. Miten-kysymysten tekeminen on olennaista ja kiinnostavaa, jotta päästäisiin käsiksi erilaisten merkityssystemien tuottamisen tapoihin pelkän diskurssien sisällön kuvailun lisäksi. Molempia analyysitapoja voidaan käyttää tutkimuksen analyysissa, mutta kummallakin on oma funktionsa tutkimuksessa ja ne voivat painottua eri tavoin analyysin eri vaiheissa. (Mt. 1993, 89; 1999, 66; myös Gubrium & Holstein 1997, 147.) Omassa tutkimuksessani perhetyön sisällön kuvailu on mitä-analyysia ja miten-analyysia taas perhetyön merkitysten tuottamisen tapojen tutkiminen.

Lähestyn tutkimuksessani perhetyötä analysoimalla eri toimijoiden puhetta. Tarkastelen perhetyötä kielen välityksellä ja kielellisenä ilmiönä, sillä vuorovai-

kutuksessa tuotettu sosiaalinen todellisuus on läsnä ennen kaikkea kielessä, erilaisissa jäsenyksissä ja kategorioissa. Sosiaalisesta todellisuudesta muodostunutta tietoa voidaan tutkia näitä kategorioita avaamalla ja etsimällä niistä merkityksiä. (Vanhala 2005, 25; myös Forsberg 1998, 77-78.)

Kieli syntyy aina suhteessa toiseen ihmiseen. Tällöin kuvauksemme ihmisten välisestä todellisuudesta ei koskaan ole ulkopuolinen, vaan olemme myös itse osa sitä todellisuutta mitä olemme kuvaamassa. Näin myös tutkijan ja tutkittavan välinen suhde nähdään konstruktionistisena. Samalla kun tutkija kuvaa sosiaalista todellisuutta tutkimustulostensa kautta, hän myös luo sitä. (Helne 2002, 19; Jokinen 1999, 41.) Omassa tutkimuksessani en ole siis vain ulkopuolinen asioiden kuvaaja, vaan kuvausten ja tulkintojen kautta olen osa sosiaalista todellisuutta ja näin myös luomassa sitä. Tutkimuksessani tutkittavien antamat merkitykset perhetyölle eivät ole puhtaasti heidän antamiaan merkityksiä, vaan heidän puheensa ja oman itseni eli tutkijan välisen tulkinnallisen vuorovaikutuksen tulosta. (Ks. Jokinen & Juhila 1993, 106.)

Juhilan (1999b) mukaan tutkimuksen tekeminen onkin sellaista kielellistä toimintaa, jossa keskeinen toimija on myös tutkija itse. Toiminta on vahvasti vuorovaikutuksellista, sillä tutkija kuuntelee aineistoansa ja keskustelee sen kanssa. Tutkija myös lähestyy aineistoaan tietystä näkökulmasta käsin, jolloin tutkijan positio voidaan nähdä kielellisesti tuotettuna kategoriana. Tutkijalla voi olla tutkimuksessaan monta positiota. Esimerkiksi se, kun tutkija määrittelee itsensä ulkopuoliseksi suhteessa tutkittavaan toimintaan, voidaan ymmärtää toiminnalliseksi positioksi. (Mt., 201-202.)

Omassa tutkimuksessani ajattelen olevani, kuten Helne (2002, 15) määrittää, toisen asteen tarkkailijan positiossa, sillä konstruoin sitä miten muut konstruivat perhetyötä. Myös Juhilan (1999b) määrittelemä analyytikon positio tulee lähelle tätä toisen asteen tarkkailijan positiota. Analyytikon positiossa tutkijan osallisuus analysoitavaan aineistoon pyritään pitämään mahdollisimman pieneenä, jolloin painopiste on kokonaan kielellisten toimijoiden omissa kuvauksissa.

Toisaalta tässä positiossa toimiva tutkija kuitenkin käyttää työssään hyväkseen myös kulttuurista tietouttaan. (Mt., 203-204.)

En luekaan aineistoani kulttuurisesta tyhjiöstä käsin vaan lukemistani säätelevät kulttuurinen tietoisuus ja arkiymmärrykseni perhetyöstä ja yleensä asioista. Vaikka pyrinkin mahdollisimman objektiiviseen tarkkailuun, olen kuitenkin osa tutkimusta ja vuorovaikutusta. Kulttuurin jäsenenä sovellan samoja erottelujärjestelmiä ja merkityksiä, jotka kuuluvat kulttuuriin ja joita muutkin kulttuurin jäsenet käyttävät. Lisäksi on huomattava, että aineiston tulkintaa ohjaavat tutkijan tutkimuksellisten ja kulttuuristen resurssien lisäksi myös lukijan tulkinnalliset resurssit. (Helne 2002, 15; Juhila 1999b, 213; myös Alasuutari 1994, 103.) Nämä erilaiset tutkijan positiot ja kulttuurinen tietoisuus huomioon ottaen olen silti pyrkinyt lukemaan aineistoani mahdollisimman aineistolähtöisesti, keskittyen siihen, millaisia merkityksiä tutkittavat tuottavat puhuessaan perhetyöstä.

Diskurssianalyttisesti suuntautuneessa tutkimuksessa on hyvä huomioida myös tutkimustilanteen kontekstuaalisuus. Merkityksiä tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä, jolloin näiden merkitysten rakentumiseen vaikuttaa aina kulloinenkin tapahtumatilanne, eli se konteksti missä merkityksiä tuotetaan. Analysoitavaa toimintaa pyritään tarkastelemaan tietyssä ajassa ja paikassa johon taas pyritään suhteuttamaan tulkinta. Kontekstia ei nähdä kielteisenä, tulkintaa häiritsevänä tekijänä, vaan se kuuluu olennaisena osana analyysiin. (Jokinen ym. 1993b, 29-31; Juhila 1993, 156.)

Kontekstilla voidaan tarkoittaa erilaisia asioita. Kun keskustelijoita on useita, sillä voidaan viitata esimerkiksi vuorovaikutuksen kulkuun tarkoittaen sitä, että keskustelijoiden väliset kannanotot ja keskustelun rajaukset rakentuvat toisiinsa suhteutuen keskustelun kulussa. Reunaehtokonteksteina taas voidaan pitää niitä ehtoja, jotka ovat olleet olennaisia aineiston tuottamisessa. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita joidenkin tiettyjen ihmisten puheesta tai tietyistä kokouksista, koska se on tutkittavan asian kannalta olennaista. Omassa tutkimuksessani reunaehtona toimii seurakunnallisuus eli tietyistä institutionaalista asemista nouseva puhe. (Jokinen ym.1993b, 31, 34-35; Juhila 1993, 155-156.)

Jokaisella instituutiolla on omat tehtävänsä ja oma paikkansa, jokainen hoitaa omanlaisiaan asioita. Vaikka instituutiot periaatteessa toteuttaisivatkin samantyyppisiä tehtäviä (esimerkiksi perhetyön tehtäviä), saatetaan eri instituutioissa omaa paikkaa määritellä eri kriteerien perusteella, eivätkä eri instituutiot tuota keskenään samanlaisia määriytyksiä tai tulkintoja työstään. Kunkin instituution sisällä vaikuttavat omat paikalliskulttuurinsa, jotka näkyvät instituutiossa toimivien tavoissa puhua. Tutkimuksessani puhumassa ovat seurakunnan työntekijät, mutta eivät mitkä tahansa seurakunnan työntekijät, vaan tähän tiettyyn perhetyöhankkeeseen liittyvät toimijat. (Gubrium & Holstein 1994, 356; Juhila 2006, 218-221.)

Tarkoitukseni ei ole tutkia tutkittavien sanomisia lopullisena totuutena, vaan näen keskustelijoiden tuottavan asioita erilaisista näkökulmista. Näin keskustelussa saadaan erittelyn kohteeksi erilaisia diskursseja, joiden kautta ihmiset asioita käsittelevät. Tarkastelen tutkittavien puhetta itsessään selitystä ja tulkintaa vaativana ilmiönä. Tähän perustuu myös ryhmäkeskustelun hyödyllisyys, sillä se saa keskustelijat mahdollisesti puhumaan sellaisista itsestään selvyyksistä, jotka esimerkiksi yksilöhaastattelussa jäisivät jostakin syystä puhumatta. (Alasuutari 1994, 133-135.)

Aloitin aineistoon tutustumisen lukemalla keskusteluja läpi uudestaan ja uudestaan. Alustavasti hahmotin keskusteluista erilaisia teemoja kuten määrittelyä perheestä, perhetyön kohteesta, perhetyöntekijän roolista, työmenetelmistä, työmuodosta/näkökulmasta, perhetyön hankkeen tuomista muutoksista, eronteosta kunnalliseen sosiaalityöhön, eronteosta seurakunnan muuhun työhön ja seurakunnan perhetyön erityisyydestä.

Laskin myös kustakin keskustelusta keskeisten käsitteiden lukumääriä (taulukko 2) Keskusteluja vertailtaessa on huomioitava ensimmäisen kokouksen huomattavasti lyhyempi kesto muihin verrattuna.

TAULUKKO 2. Keskeiset käsitteet keskusteluissa

Esiintyneet käsitteet (kokouksen kesto)	Tukiryhmä (K1) (25 min)	Perhetyönt.ryhmä (K2) (60 min)	Ohjausryhmä (K3) (70 min)
perhe	15	92	74
lapsi	5	30	32
aikuinen	6	27	26
ihminen	2	23	9
asiakas	3	6	
perhetyö	21	45	21
sosiaalityö/työntekijä/lastensuojelu	13	31	9
seurakunta/kirkko	23	53	35
me-puhe/tässä	31	83	90
he- puhe/sos.työstä	8	22	3
he/hän-puhe perheistä		18	60

Kaikissa keskusteluissa käytettiin paljon me- puhetta, eli työntekijät puhuivat itsestään ja tekemästään työstä. Perhetyöntekijöiden ryhmäkeskustelussa (K2) puhuttiin myös paljon heistä, millä viitattiin kunnan tekemään sosiaalityöhön ja sosiaalityöntekijöihin. Omaa, seurakunnassa tehtyä työtä verrattiin kunnan tekemään perhetyöhön. Viimeisessä keskustelussa eli ohjausryhmän kokouksessa (K3) taas oli paljon puhetta perheistä eli he/hän puhetta, kun tätä puhetta ei ollut lainkaan ensimmäisessä tukiryhmän keskustelussa. Perhetyö-käsitettä ja sosiaalityöhön liittyviä ilmaisuja sekä kirkkoon ja seurakuntaan viittaavia ilmaisuja käytettiin suhteessa enemmän tukiryhmän (K1) ja perhetyöntekijöiden ryhmän (K2) keskusteluissa. Asiakkaista puhuttiin yleensä perheenä, lapsina tai aikuisina, harvoin käytettiin asiakas nimitystä.

Tein jokaisesta keskustelusta myös taulukon (ks. esimerkki liitteestä 1) kvantifioimalla ja teemoittelemalla perhetyötä kuvaavia käsitteitä ja lauseita (ks. Eskola & Suoranta 1998, 164.) Taulukoihin yhteisiksi tekijöiksi muodostuivat ryhmät työmenetelmistä, seurakunnan perhetyön erityisyydestä ja työntekijöiden näkökulma perhetyöstä. Lisäksi ohjausryhmän keskustelussa näytti nousevan vielä perheiden näkökulma perhetyöstä työntekijöiden kertomana, ja taas perhetyöntekijöiden haastattelussa tuli määritelmiä perheestä ja perhetyön lähtökohdista.

Ensimmäisessä (K1) ja toisessa keskustelussa (K2) verrattiin selvästi eniten seurakunnallisuutta ja hengellistä näkökulmaa sekä seurakunnallisen työn erityi-

syyttä sosiaalitoimessa tehtävään työhön. Viimeisessä keskustelussa eli ohjausryhmän keskustelussa (K3) tätä vertailuasetelmaa kunnalliseen sosiaalityöhön ei ollut, vaan sitä vain sivuttiin. Tämä tietysti saattaa johtua siitä, että ohjausryhmään kuuluu myös jäsen lastensuojelun sosiaalityöstä, jolloin tällaista vertailuasetelmaa ei ehkä haluttu rakentaa. Tässä ohjausryhmänkeskustelussa tuotiin esille enemmän asiakkaista kertovia esimerkkejä sekä kerrottiin asiakkaiden suhtautumisesta ja kokemuksista perhetyön hankkeeseen liittyen. Ilmeisesti tässä oletettiin ohjausryhmä sellaiseksi foorumiksi, jossa hankkeen vastaavat työntekijät selittävät perhetyön asiakkaiden kokemuksia tai työn vaikuttavuutta muille ohjausryhmäläisille. Keskustelujen sisällöt näyttävät siis olevan riippuvaisia siitä kontekstista ja keskustelijajoukosta, jossa keskustelu käydään.

5 Perhetyö seurakunnassa

Käsitystä seurakunnan perhetyöstä rakennetaan kuvailemalla ja määrittelemällä sitä eri näkökulmista käsin. Perhetyötä kuvataan muun muassa yleisesti perhetyökäsitteen kautta sekä kuvailemalla periaatteita ja lähtökohtia, työmenetelmiä, työntekijän suhdetta perheisiin ja perhetyön suhdetta muuhun seurakunnan työhön.

5.1 Perhetyön tarkan määrittelyn välttäminen

Perhetyöntekijöiden määritellessä tekemäänsä perhetyötä he lähtevät pohtimaan työtä erityisesti hankkeen näkökulmasta, sitä miten hankkeessa toteutunut perhetyö on ollut erilaista verrattuna aikaisempaan seurakunnan perhetyöhön. Nyt tehtävää perhetyötä työntekijät pitävät suunnitelmallisempänä kuin aikaisemmin: työ ei ole pelkkää perheiden tukemista tai läsnäoloa perheiden arjessa, vaan se perustuu selkeästi määriteltyihin tavoitteisiin.

T4: No mä olen ainakin ajattelut et toivottavasti tää on ollut et se niinko suunnitelmallisempaa kuin yleensä...(K2)

Uusimäen (2005b) mukaan perhetyötä voidaan jaotella käsitteellisesti perhetyöksi tai perhepalveluiksi. Perheen tukeminen ilman suunnitelmallisuutta mielletään yleensä enemmän perhepalveluihin kuuluvaksi työksi. Perhepalveluihin liittyy myös perheiden vapaaehtoisuus, kohtaaminen, hyvinvoinnin edistäminen ja osittain ylimääräisen palvelun tarjoaminen perheelle. Perhetyöhön taas liitetään suunnitelmallisuus, perheen elämään puuttuminen, ongelman korjaaminen sekä perheen ohjaaminen palvelun piirin ulkopuolisten toimin, joskus jopa pakotettuna. (Mt., 35.)

Seurakunnan perhetyössä tuntuu olevan piirteitä sekä perhetyöstä että perhepalveluista. Seurakunnan perhetyöhön osallistuvat perheet ovat hankkeessa mukana vapaaehtoisesti, ja hankkeen tarjoamassa perhetyössä on kysymys tavallaan jonkun ylimääräisen hyvän tarjoamisesta perheille, mikä muuten ei heille kuuluisi:

T2: Mut se mikä mua niinku monesti täs hankkees kiusaa, on niinku se asia et, et ne perheet ketkä on täs mukana, ne saa niinku niin paljon, mua kiusaa se niinku niitten seurakuntalaisten puolest jotta ei saa just yhtään mitään. (K2)

Perhepalveluiden ja perhetyön erottaminen toisistaan on kuitenkin ongelmallista, koska on vaikea sanoa milloin on kysymys perheen tukemisesta ja hyvinvoinnin edistämisestä, milloin taas auttamisesta ja ongelman korjaamisesta. Mieluummin käytetään molemmista perhetyön käsitettä, vaikka kyseessä olisi-kin perhepalvelutyypinen työ. (Uusimäki 2005b, 33.)

Laajasti ajatellen seurakunnan perhetyöntekijät mieltävät perhetyöksi kaiken sen työn mitä perheiden parissa tehdään, jolloin perhetyö toimii ikään kuin näkökulmana työhön. Perhetyötä voi olla jo puhelinsoitto rippikoululaisen vanhemmille tai vanhempien kanssa tehtävä parisuhdetyö, jolloin puhutaan lähinnä aikuisten kautta tapahtuvasta vaikuttamisesta perheeseen.

T2: ...ja otetaanhan niihin (rippikoululaisen vanhempiin) nytkin yhteyttä et sinnekin et onhan siin sitä perhetyötä se on pieni siivu siäl sillai, mut kylhän sitä on ja yhteyksii kotiin jatkuvasti leireiltä joudutaan soittaa alvariinsa

T3: ja se mieltäminen nimenomaan että mitä se on se mun työn perhetyö

T4: niin niin aivan

T2: juu juu et hokaa niinku sen et mitä ku se sana perhetyö on niin laaja niinku täs tuli

T3: et teenhän mä nyt koko ajan hei perhetyötä sit ku sitä rupee niinku mieltii... (K2)

Perhetyöntekijöiden puheesta tulee ilmi, ettei työtä haluta välttämättä määrittellä kovin tarkasti. Perhetyön todetaan muuttuneen seurakunnassa, aikaisemmin perhetyötä ei ole tässä muodossa tehty esimerkiksi kotikäyntityönä. Perhetyö nyky muodossaankin on silti määrittelemätöntä ja sirpaleista. Työntekijät mieltävät

perhetyön hankkeen avaukseksi perhetyön määrittelemiselle, vaikka se tapahtuukin vain yhdestä näkökulmasta:

T2: Mut et diakoniatyölellä mistä itte tiedän enemmän, ei siellä semmosta perhetyötä oo ennen ollut. Et kyl se näitten vuosien aikana vasta on tullut. Että on perheissä käyty kotikäyntityönä. Et sillai oltu mut se ei oo sen tyyppistä perhetyötä ollut mikä ehkä tänä päivänä on et se on tullut avustusasiakkaitten kautta lähinnä. (H1)

T1: Et sehän on tää just se tämä määrittelemätön perhetyö. Et silloin -- mainitti ihan hyvin jossakin työntekijäkokouksessa et sitä tehdään siellä täällä ja tuolla ja sen määritteen alle menee niinku paljon monennäköistä toimintaa et se seurakunnallinen perhetyö sinällään on vielä kans semmonen määrittelemätön että et tää on niinko päänavaus tää meidän juttu.

T2: Ja tää on yhdestä näkökulmasta... (K1)

Toisaalta työntekijät ajattelevat perhetyön olevan sekä näkökulma työhön että myös oma työmuotonsa. Kun toinen työntekijä pitää perhetyötä hyvin laajana, kaikissa työmuodoissa sisällä olevana näkökulmana, toinen taas ajattelee sen voivan olla myös oma työmuotonsa. Näkökulma-ajatuksena perhetyö leikkaa kaikki työmuodot ja sitä voidaan ajatella tehtävän koko ihmisen elämän ajan eri yhteyksissä, kasteista hautajaisiin. Tämä ajattelu kiinnittää perhetyön kiinteästi seurakunnalliseen työhön. Työmuotoajattelu taas mahdollistaisi perhetyöhön kunnolla keskittymisen ja sen kehittämisen sekä antaisi mahdollisuuden kohdata perheiden erityiskysymyksiä.

H: Sitä mä just ajattelinkin et mikä onks tää perhetyö tavallaan tämmönen yks työmuoto vai onko se näkökulma siihen työhön et mikä sen asema niinku on just täs seurakunnan kokonaistyössä...?

T3: Ehkä se on enempi tällä hetkellä näkökulma ei se oo vielä työotteen tasolla siis

T2: Mut mä en tiä et voiks sitä ees ajatella et se olis joku erillinen työmuoto

T3: Niin

T2: ...kun siis sehän kun se poikkileikkaa kaikki, mä must se olis aika hoopo ajatus et se ois niinku yhtenä työmuotona et ois niinku pyhäkoulutyö, päiväkerhotyö, rippikoulutyö, perhetyö, koska sehän niinku on niissä kaikissa, ei se itse asiassa sinne hamaan loppuun asti, et siis hautajaisissakin vielä tehdään perhetyötä ja sen jälkeenkin hyvin paljon sururyhmissä ja muissa et musta se on näkökulma

T3: mä olen kans samaa mieltä

T1: se on sil mä ajatellen, toltavalla ajateltuna se on näkökulma, mut sit jos ajatellaan perhetyö työmuotona jos se olis, silloin vois pureutua niihin erityiskysymyksiin mitä on

T1: Joo, mutet siin nää molemmat, kummatkin ulottuvuudet (K2)

Perhetyö määritellään siis molemmiksi, toisaalta näkökulmaksi työhön mutta toisaalta taas esimerkiksi hankkeen tarjoama perhetyö mielletään kuitenkin lähelle työmuotoajattelua. Näkökulma-ajattelu edustaa enemmänkin perinteisempää, seurakunnassa tavallisesti tehtävää perhetyötä, kun taas työmuotoajattelu edustaa jotakin uudempaa mikä ei ole ainakaan vielä niin tyypillistä seurakunnan työssä. Perhetyö on ikään kuin hyvin yleinen kaikkia ohjaava ajattelumalli, mutta toisaalta silloin se saattaa jättää perheiden tarpeet pinnallisemman huomioidun kohteeksi.

Ohjausryhmässä perhetyötä sen sijaan pohditaan yleisemmin koko perhetyön kentän näkökulmasta. Perhetyötä kuvataan monella tasolla (lastensuojelussa, seurakunnassa, eri hankkeissa) tehtäväksi työksi, jossa on paljon yhteisiä piirteitä:

OR3: ihan mä ajattelen tän koko perhetyön niinko kokonaisuudessaan vaik sitä perhetyötä nyt tehdään monel tasolla tai monen eri järjestön toimesta että on lastensuojelun tekemää perhetyöt ja sitten on tätä kotipalveluhankkeen perhetyöt ja teiän ni jotenkin mä ajattelen et kaikki on kuitenkin löytäny sen oman siivunsa ja tota sanotaan et niit yhtymäkohtiia ja rajapintoi paljon on, et et ollaan melkein tekemisissä mut ettette kuitenkaan silti varmaan niinku samois perhei niinko käy....

OR2: ei, ei

OR3: ... et on selkee niinku ero et jokaisel niinku se et mihin sen työn niinko kohdentaa

OR2: joo et kyl selkeesti ku meil on tää neljä hanketta ni ni tota ni jokainen meist tekee ihan sillai just niinku sä sanoit eri tavalla sitä työtä et kaikki tekee perhetyötä ja tietyl taval ennaltaehkäisevää työtä...(K3)

Eri hankkeiden tekemää perhetyötä verrataan keskenään ja ne mielletään perhetyön laajalla kentällä samantyyppisiksi ennaltaehkäisevää työtä tekeviksi, mutta kuitenkin kohdennukseltaan erilaisiksi perhetyön toimijoiksi.

Työntekijät eivät tehneet *perhetyön määrittelyssä* joko-tai valintaa. Käsite haluttiin pitää moninaisena ja määrittelemättömänä. Perhetyötä pohdittiin sekä näkökulmana työhön että laajempaan työmuotona, jolloin edellisessä eli näkökulmaajattelussa perhetyö voi näyttäytyä kaikissa työmuodoissa kun taas jälkimmäisessä, omana työmuotonaan, se antaisi mahdollisuuden parempaan työn kehittämiseen. Tähän liittyen työntekijät eivät halunneet määritellä perhetyötä ehdottomasti, vaan molemmat ulottuvuudet haluttiin pitää mahdollisena.

5.2 Perhetyön periaatteet ja lähtökohdat

Perhetyön periaatteita ja lähtökohtia määritellään muun muassa yhteistyön, tukemisen, lapsilähtöisyyden, seurakunnallisuuden ja kristillisyyden näkökulmista. Perhetyö on sellaista seurakunnan perustyötä, joka on pitkäjänteistä ja perustuu perheiden vapaaehtoisuuteen. Pitkäjänteisyyden nähdään tekevän työstä esimerkiksi syvempää ja aidompaa kuin tavallisesti:

T3...Et tota et kyllähän nyt jo niinku on tullut semmost palautetta perheiltä että tota et mitä se merkitsee kun on, ollaan pidempiaikaisesti oltu mukana. Että tota et sillon voi niinku on kuitenkin se tuki sillai et tietää et on siäl joku aina kehen voi turvata ja tukee ja ja tota. Uskalletaan tehdä tulevaisuuden suunnitelmii. Ja semmosta, että et jos se olis hyvin lyhytjänteisest se työ ni et onhan tää niinku paljon syvempää.

T4: on ja se aitous tulee just, että perhe uskaltaa kiukutella.

T3: Juu, hmm (K1)

Perhetyöntekijät kuvaavat keskustelussa periaatteinaan seurakuntaan kiinnittymisen tärkeyttä sekä yhteistyön toimivuutta. Keskeisenä seurakunnan perhetyön painopisteenä nähdään myös seurakuntalaisten ohjaus ja tukeminen. Kirkon ja perhetyön tehtävänä on olla tukemassa ja auttamassa erityisesti yhteiskunnassa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia antamalla heille mahdollisuus kohtaamiseen ja kuunteluun. Toisaalta seurakunnan perhetyön tarkoituksena ei ole kuitenkaan unohtaa tavallista pärjäävääkään seurakuntalaista, vaan seurakunnan

tehtävänä on olla kaikkien ihmisten kohtaja, jolloin samalla voidaan välittää kristillistä kasvatusta ja perinnettä eteenpäin.

T4: Ja sit se on semmonen juttu että et kuitenkin niinku kirkon alkuuperänenkin tehtävä on niinku tukee niit heikompi et jos halutaan pitää semmosta niin sanottujen pärjäävien tyyppien niinku perhekerhoo tai jotakin muuta tällasta näin niinku, ni se ei oo sit se ihan syvin tehtävä et nähdä et mikä se yhteiskunnas ois niinku semmosii vaikeimpi et vaikkei niit pystytäkään auttamaan niinku sil taval et jotain terapiaa, mut ku kaikki ei kuitenkaan pääse terapiaan ni sit ois se

T1: ni ja sit just semmonen neuvominen ja ohjaaminen eteenpäin...

T3: ja kuunteleminen sekin on niinku jo paljon, et on joku ihminen ken en luo voi mennä niinku sen taakkansa kanssa ni...

T2: ...mutta mun mielest ei yhtään pidä väheksyä sitä lähtökohtaa, et me myös diakoniatpuolella kohdataan niitä jotka näennäisesti näyttää et pärjää hyvin ja viittii tul ryhmiin, nyt puhutaan perhekerhoist tai mist vaan koska siällä me tehdään sitä kristillist kasvatust sitä tradition välittämist ja siirtämist, jota ne ei kohtaa missään muualla. (K2)

Perhetyön hankkeen hankesuunnitelman mukaan perhetyön lähtökohtina ovat kristillinen ihmiskäsitys, lapsilähtöisyys, verkostoituminen, uusien työmenetelmien kehittäminen sekä eettinen arviointi. (Perhetyön kehittämishankkeen hankesuunnitelma, 5.) Ohjausryhmässä taas korostetaan yhtenä tärkeimmistä lähtökohdista yhteistyötä seurakunnan eri työalojen välillä. Työntekijöiden on pystyttävä itse toimimaan yhteistyössä toistensa kanssa, jotta voidaan olettaa eri seurakuntalaisten toimivan yhdessä:

OR5: kyllä kai yks niistä päätavoitteista mitä pitäis olla seurakunnissa joka seurakunnassa ja tota no kaikissa yhdessäkin nimenomaan se yhteistyö että me nähtäis sitä että ellei me tehdä niinku yhteistyötä että jos me itte ollaan splittaamassa ne perheet niin sillä tavalla että yks tekee hänen kans ja toinen hänen kans ja toinen hänen kans ni miten me sit voidaan kuvitella että ne olis niin innokkaita olemaan niinku yhdessä sillä tavalla jos ei voi olla edes samoja työntekijöitä jotain myös siinä olis oppimista kuten sä sanoit tossa (K3)

Tärkeänä näkökulmana perhetyöntekijöiden puheessa ilmenee myös lapsilähtöisyys eli näkökulma lapseen perhetyön ydinasiana. Ajan antaminen lapselle nähdään hyödyllisenä ja tuloksellisenä:

T4: Ja varmaan siäl pohjal on se niinku se, et on huomattu et se tehty perhetyö olis semmonen et mil koko perhet tuettais ja sit just tää lapsilähtöisyys

T3: Joo

T4: Se lapsidiakoninan tutkiminen ja se niinko et on huomattu se et kun kiinnitetään huomio siihe lapseen oikeen kunnolla ni sit se niinku on sillail hyvää ja tehokasta sillai niinku (K2)

Lapsilähtöisyyteen liitetään tässä aineistossa lasten vertaistukiryhmät, lapsidiakonia, lasten kanssa oleminen ja heitä erikseen tapaaminen sekä lapsen mahdollisuus luottamukselliseen keskusteluun. Perhetyön hankkeen hankesuunnitelmassa lapsilähtöisyys ja varhainen puuttuminen lapsen ongelmiin on määritelty kaiken työn lähtökohdaksi ja näkökulmaksi:

”Lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että kaikkia ratkaisuja, toimintatapoja ja vuorovaikutusta katsotaan lapsen näkökulmasta. Oireiden ennakoiminen on aitoa ennaltaehkäisevää työtä. Varhainen puuttuminen tarkoittaa lapsen näkemistä jo ennen kuin lapsella on oireita tai oireet ovat vähäisiä. Se merkitsee konkreettisesti, ei vain olemista, vaan tavoitteellista työskentelyä lapsen kanssa. Se merkitsee näkökulman pitämistä lapsessa silloinkin, kun tehdään työtä vanhempien kanssa sekä työskentelyn suunnittelemista ja rakentamista lapsesta käsin.” (Perhetyön kehittämishankkeen hankesuunnitelma, 4-5.)

Lapsilähtöisyydellä ei ymmärretä kuitenkaan pelkästään lapseen ”sokeasti” keskittymistä, vaan perhetyöntekijät pyrkivät puuttumaan perheiden ongelmiin paneutumalla suoraan kulloisenkin ongelman ytimeen, ongelma sitten lapsesta tai aikuisesta lähtöisin. Puheesta ilmenee siten myös perinteisempi aikuis- tai perhelähtöinen korostus lasten auttamisesta vanhempia tukemalla. Esimerkiksi Forsbergin (1998) mukaan työskentely perheen kautta tarkoittaakin yleensä työskentelyä vanhemmuuden kautta. Vanhempia tuetaan, jotta he voivat taas tukea ja auttaa vastaavasti lapsiaan. (Mt., 286-287.)

T2: ja vaik me kuin alotettais yhtä lasta, vaik me kuin satsattais siihen aikaa ja, mut jos ei siäl perhees niinko mitään tapahdu tai muutu tai parannu asiat, ni mitä hyötyy siit on et me jotenki niin huomiadaan sitä yht last, tai sama jos siin et jos tiätää et vanhem-

mil on ongelmii niin tota siihen pitää siihen kohtaan just lähtee pureutuu et eihän se perheen hyvinvointi siin niinko mihkään parane muuten ellei lähde sitte siihen suuntaan yrittään keksii jotakin et, et ongelmaan pitäis niinku päästä jotenkin sinne ytimeen (K2)

Perhetyöntekijät puhuvat myös koko perheen hyvinvoinnista ja perheen auttamisesta kokonaisuutena, lapsi nähdään kuuluvaksi perheeseen yhtenä yksilönä ja osana perhekokonaisuutta. Lapsen kanssa työskentelyä ei siis nähdä irrallisena perheestä vaan työskentelyssä huomioidaan koko perhe:

T2: kai se se näkökulma siin sit just et ajatellaan niinko koko perheen hyvinvointii et monesti se on ain sit se yksilö joka tulee johonki juttuun ja kohdataan jossakin seurakunnan toiminnassa ni et laajennetaan sitä näkökulmaa sit siihen mikä se perhe sit onkin mut yrittää niinko ajatel et se yks ihminen on osa sitä...

T1: ni sitä kautta sen ihmisen ymmärtäminen sen perheen kautta, niinku eks sää siit puhunu?

T2: sitä niinku tarkoittin just

T1: et et tota et tavallaan nähdään se ihminen sen perheen kautta on se ihminen sit kaks tai neljäkymmentä tai mitä sit onkin se ikä, et se perhe vaikuttaa siihen... (K2)

Tarkkaa viivaa lapsilähtöisen ja aikuiskeskeisen työn välille on vaikea piirtää. Kaikkea toimintaa tulisi katsoa lasten näkökulmasta ja lasten tarpeista käsin. Lasten huomioimista työskentelyssä pidetään tärkeänä periaatteena, mutta toisaalta lapsi on kuitenkin osa perhekokonaisuutta, jolloin lasta voidaan paremmin yrittää ymmärtää perheensä kautta. Työ pitää sovitella eri osapuolten tarpeita vastaaviksi.

Perhetyötä kuvataankin määrittelemällä perhetyön kohdetta, joksi perhetyöntekijät ensisijaisesti käsittävät koko perheen. Yksittäinen lapsi tai aikuinen ei ole työn kohteena, vaan työtä tehdään koko perheen kanssa:

H: Onks teil tavallaan kohteen sit ajattelekste niin et teiän kohteena on koko perhe vai just joku yksittäinen jäsen siis sillai vai teet tekste työtä niinku koko perheen kans?

T1: Koko perhe

*T2: Koko perhe, mut sit sellanen lapslähtöinen näkökulma, vahvasti koko perhe (K2)*¹

T2: kai se se näkökulma siin sit just et ajatellaan niinko koko perheen hyvinvointii et monesti se on ain sit se yksilö joka tulee johonki juttuun ja kohdataan jossakin seurakunnan toiminnassa ni et laajennetaan sitä näkökulmaa sit siihen mikä se perhe sit onkin...(K2)

Uusimäen (2005b) mukaan perhetyö voidaan jakaa välittömään tai välilliseen perhetyöhön. Välittömässä perhetyössä kohteena on koko perhe kun taas välillisessä työssä kiinnitetään huomio perheeseen sen yksittäisen jäsenen kautta. (Mt., 32.) Tämän luokittelun mukaan hankkeen perhetyössä on kysymys välittömästä perhetyöstä eli koko perheeseen kohdistuvasti työstä.

Perhetyön periaatteina ja lähtökohtina nähdään olevan kaikkien seurakuntalaisten, niin heikoimmassa asemassa olevien kuin tavallistenkin, kohtaaminen ja tukeminen. Perhetyö mielletään pitkäjänteiseksi työskentelyksi perheiden kanssa, jossa noudatetaan lapsilähtöisyyden periaatetta, huomioiden kuitenkin perhetyön kohteena koko perhe ja lapsi osana omaa perhekokonaisuuttaan.

5.3 Seurakunnan työntekijän ja asiakasperheen välinen suhde

Perhetyötä määritellään myös kuvailemalla perhetyöntekijän paikkaa työntekijänä asiakasperheissä. Perhetyön hankkeen hankesuunnitelmassa työn onnistumisen tärkeimmäksi edellytykseksi määritellään luottamus ja kontakti perheen ja työntekijän välillä. Työntekijän paikka ei ole olla perheessä vain pintapuolisesti tarjoamassa apua, vaan oikeasti läsnä ja aidossa vuorovaikutuksessa perheen kanssa. Perhetyöntekijä pohtii ohjausryhmän kokouksessa tätä työntekijän ja

¹ Haastattelijana tuon keskustelijoille kaksi vaihtoehtoa kohteeksi, kuitenkin korostaen lopuksi kysymyksessä koko perhettä kohteena. Jos en olisi antanut näitä vaihtoehtoja, voi olla että keskustelussa olisi tullut laajempi vastaus kysymykseen kuin nyt. Keskustelijat vastaavat yksiselitteisesti ensin työskentelevänsä koko perheen kanssa, tähdentäen sitten lopuksi lapsilähtöisyyden näkökulmaa.

erityisesti perheen aikuisen välistä luottamuksen osoittamista perheen kiukuttelun ja rajojen hakemisen muodossa:

OR2: elikkä heil (aikuisille) tulee tämmönen kiukutteluvaihe ja tota he hakee ne rajansa tietyl taval et tulee niinku semmonen tää on ehkä vähän tyhmästi sanottu mut et tietyl taval et saa olla siin äitiinä et saa ottaa sen lapsen kiukuttelun vastaan (K3)

Työntekijä joutuu siis olemaan aikuinen perheen aikuisille ja ottamaan aikuisen kiukuttelun vastaan. Kuvauksesta heijastuu hyvin läheinen, lähes perheenjäsenten väliseen suhteeseen verrattava suhde työntekijän ja perheen aikuisen välillä, koska perheen jäsenet pystyvät tällä tavalla näyttämään tunteitaan perheen ulkopuoliselle ihmiselle. Työntekijä vertaakin itseänsä, tosin vähän epäröiden, äitiin, joka saa ottaa lapsen kiukuttelun vastaan.

Työntekijän tehtävä on pitkälti tasapainoilua työntekijän asemassa olevan, mutta kuitenkin perheelle tärkeän ja läheisen ihmisen osassa. Esimerkiksi perhetyöntekijäpalaverin muistiossa työntekijän aseman muistutetaan olevan selkeästi työntekijä eikä perheenjäsen:

”Työntekijän rooli perheessä ei ole olla perheenjäsen, vaan työntekijä.” (Perhetyön kehittämishankkeen perhetyöntekijöiden kokousmuistio 28.9.05)

Perhetyöntekijä kertoo perheiden rakentavan aktiivisesti itse tätä läheistä suhdetta työntekijään kertomalla esimerkiksi perheessä tapahtuneista arkipäivän asioista samoin kuin ystävälle kerrotaan. Ei ainoastaan sovittujen tapaamisten yhteydessä, vaan niin että he voivat soittaa työntekijälle milloin tahansa ja kertoa mieltä painavan asian. Usein suhde siis muodostuu hyvin läheiseksi, jolloin voi syntyä ristiriita työntekijään kohdistuvien odotusten ja työntekijän oman roolin välillä. Tämä työntekijän ja perheen välinen lämmin kanssakäyminen herättää myös kysymyksiä ohjausryhmässä:

OR2: juu kyllä ja yks äiti lähettää ihan runojansa mul tekstiviestinä ja tota ja se oli joskus mä en tiä täst on jo aikaa et ku must se oli niin jotenkin semmonen kun yhdest perheest soitettiin et nyt

meiän kissa on kuollut et sekin oli et on se tarve kertoa et mitä meidän perheelle kuuluu

OR5: hmm. Siin on tietty riippuvuus-suhde suhun syntyny sitte kans

OR2: mä olettaisn et et tai sillai mä sitä pohtinu et onks se riippuvaisuutta vai ei, nää perheet tiätää hirveen tarkkaan koska hanke loppuu--

... mutet mä en koe sitä niin et he olis riippuvaisia koska sit taas heil on sitä muuta verkostoa...(K3)

Tukeminen ja tasavertaisuus kyseenalaistetaan riippuvuussuhteeksi, jota perhetyöntekijä kertoo itse myös miettineensä. Perhetyöntekijä arvelee perheiden tietävän tarkkaan koska hanke loppuu, jolloin riippuvuussuhdetta ei pääse syntymään. Ei ole siis ikään kuin mahdollisuutta kiintyä työntekijään liikaa, ei mieltää häntä perheenjäseneksi, koska hankeen perhetyö ei ole pysyvä työmuoto. Perheillä on lisäksi myös muuta verkostoa, josta he saavat tukea hankkeen loppussa ja jo sen aikana.

Vaikka ohjausryhmässä toisaalta kyseenalaistetaan työntekijän ja perheiden välinen suhde liian läheiseksi, nähdään tällainen avoin vuorovaikutus myös uutena kanavana perheiden ja työntekijöiden välillä:

OR2: ...et se tuntuu sillai kans hyvältä et he soittaa ja kertoo et ihan pieniikin asioista tai sit yks äiti pistää aina sähköpostilla heiän terveisiänsä ja näin tota

OR4: eli siin on avautunu kanava, jota heillä ei ole ennen ollu

OR2: Joo, joo (K3)

Perheen ja työntekijöiden suhde tuntuu monisyiseltä ja osittain ristiriitaiselta. Suhde on lämmin ja kiinteä, perheet soittelevat työntekijälle, kiukuttelevat ja näyttävät työntekijöille myös tunteensa. Työntekijät mieltävät itsensä kuitenkin työntekijöiksi, eikä heillä ole lupaa asettaa itseään perheenjäsenen asemaan perheessä. Eli suhde ei saa muodostua myöskään liian läheiseksi. Oma asema työntekijänä on tuotava perheissä selkeästi esille, jotta myös perheet ymmärtävät työntekijän olevat työntekijä.

Ohjausryhmässä tulee ilmi kuitenkin myös kriittisiä kannanottoja työntekijän ja perheen välisestä läheisestä suhteesta. Suhdetta epäillään jopa riippuvuussuh-

teeksi. Tässä on luultavasti kysymys myös ohjausryhmän luonteesta ryhmänä. Ohjausryhmän tarkoituksena ja tehtävänä on olla ohjauksellisessa suhteessa työntekijöihin nähden, jolloin tällaiset kriittiset huomiot kuuluvat tähän. Perhetyöntekijät itse puhuvat kuitenkin tasavertaisesta suhteesta työntekijän ja perheen välillä, jolloin he eivät miellä suhdetta riippuvuudeksi. Toisaalta kysymyksessä on työntekijä-asiakas asetelma, mikä ei voi luultavasti koskaan olla myöskään täysin tasavertainen suhde, vaan suhteessa on aina jotakin jännitteitä.

5.4 Perhetyön työmenetelmät

Perhetyöntekijät rakentavat perhetyön määritelmää kuvailemalla erilaisia perhetyön menetelmiä kuten ohjausta ja neuvontaa, moniammatillisuutta, vertaistukiryhmiä, parityöskentelyä ja yhteistyötä. Työmenetelmien kautta perhetyön periaatteet toteutetaan käytännössä.

Hurtigin (2003) mukaan perhetyön käytännöt voidaan jakaa *arkiseen apuun*, jolloin työntekijä osallistuu perheen kotitöihin, *keskustelulliseen perhetyöhön*, jossa painotetaan keskustelua ja ohjausta, *toiminnalliseen perhetyöhön*, jossa keskustelun sijasta keskitytään erilaiseen tekemiseen ja kokemusten tarjoamiseen sekä *perhekuntoutukseen* tai *ryhmätyön ja vertaistuen* ideaa hyödyntäviin työmuotoihin. (Mt., 28.) Seurakunnan perhetyössä keskeisesti työtä määrittävä tekijä on pääosin kotiympäristössä tapahtuva vuorovaikutus perheen ja työntekijän välillä. Työ painottuu siis keskustelulliseen perhetyöhön:

*T1: ni ja sit just semmonen neuvominen ja ohjaaminen eteenpäin
T3: ja kuunteleminen sekin on niinku jo paljon, et on joku ihminen
kenen luo voi mennä niinku sen taakkansa kanssa ni (K2)*

Seurakunnan perhetyöstä tuotetaan kuvaa, joka ei ole samanlainen kuin muiden tekemä perhetyö. Seurakunnan perhetyöntekijän menetelmiin ei esimerkiksi kuulu perheen askareisiin osallistuminen, vaikka niitäkin seurakunnan työntekijä tosin joutuu joskus tekemään, jotta varsinainen työ onnistuu. Työkäytäntöihin ei kuitenkaan varsinaisesti kuulu kotitöihin osallistuminen:

T2: ...et toki siis mäkin jos mä meen ja nään et nyt ois niinku ensimmäiseks hoidettava noi tiskit tosta, et muutenhan kaatuu koko huusholli pääl, ni saatan jopa tiskasta ne tiskit, mut se ei oo niinku se ensisijainen juttu ollenkaan mitä varten mä sinne kotiin menen... (K2)

Leirit ja retket taas menetelmänä painottuvat perhetyöhön joka on suuntautunut toiminnallisesti. Myös vertaistukiryhmät kuuluvat keskeisesti seurakunnassa tehtävään perhetyöhön. Vertaistukiryhmien kautta perheet saavat mahdollisuuden tutustua toisiinsa ja jopa muodostaa pidempiä ystävyys-suhteita.

OR2: ...kotikäyntityö on koettu kaikista eniten semmoseks perheitä tukeväksi ja retket ja leirit ja yhteiset tapahtumat...

...sitä vertaistukee on se on ihan selkeesti niinku toiminut se vertaistuki et vanhemmat et no sitä oli jo vuos takas et aika nopeeta ne ystävyys-suhteet siäl niinku vanhempien kesken löyty... (K3)

Moniammatillisuus, parityöskentely sekä yhteistyö seurakunnan sisällä ja ulkopuolisiin tahoihin kuvataan myös perhetyöntekijöille tärkeiksi menetelmiksi. Perhetyöntekijät ilmaisevat, että perhetyön kehittämishanke on tuonut uudenlaisia ajatusmalleja ja työskentelytapoja heidän työhönsä. Uudet työskentelytavat liittyvät esimerkiksi juuri yhteistyön tiivistämiseen eri toimijoiden välillä.

Lapsilähtöisyyden periaate konkretisoituu toiminnan tasolla esimerkiksi kotikäynneillä parityönä, jolloin aikuista ja lasta varten on oma työntekijä. Lapsille annetaan paikka itse puhua asioistaan luottamuksellisesti työntekijöille, mutta perheellä on toisaalta myös mahdollisuus puhua ja toimia yhdessä perheenä.

T3...täs on se mahollista et kuitenkin se niinku monipuolistaa sitä et on lasten oma työntekijä on aikuisten, et molemmat saa niinku luottamuksellisesti puhua niist asioistaan mut sit myös et voidaan tehdä myös yhdessä koko perheenä.

T4: Meinasin just tota samaa sanoo, mutta eri sanalla. Että tää on niinku lapsilähtöstä perhetyötä... (K1)

Lapsilähtöisyyttä korostetaan konkreettisesti lasten kanssa tapahtuvien toimintojen muodossa. Esimerkiksi lasten vertaistukiryhmistä kerrotaan menetelmänä, jossa lapsen ääni tulee näkyviin. Työntekijät kertovat myös esimerkiksi konttaa-

vansa lasten kanssa lattialla, siis konkreettisesta toiminnasta lasten kanssa. Työntekijät ovat koonneet hankkeen lasten tarinoista yhden tarinan, Jasu -nallen tarinan. Nalle kiertää kotikäynneillä aina mukana ja sen tarinasta jokainen lapsi voi löytää palasen itseään. Lapsilähtöisyys tulee esille myös huoli -ja alkukartoituslomakkeiden käytössä. Seurakunnassa on kehitetty lomakkeet sekä aikuisia että lapsia varten. Lasten huolilomakkeessa lasten ja aikuisten tilannetta selvitetään erikseen, tosin lasten tilannetta kartoitetaan vanhempien tai työntekijöiden huolen pohjalta. Varsinaisesti lasta itseään ei haastatella vaan lomakkeet täytetään aikuisten tekemien havaintojen pohjalta. Aikuisten kanssa työskentely siis toimii lasten kanssa työskentelyn rinnalla.

Aineistosta tulee vähän ilmi konkreettisia esimerkkejä lasten ja työntekijöiden välisestä tekemisestä aiemmin mainitun konntaamisesimerkin lisäksi. Lapselle annetaan mahdollisuus olla työntekijän kanssa ja puhumiseen luottamuksellisesti, mutta oikeastaan paljon muuta konkreettista tekemistä ei tule esille. Toisaalta erilaisista muistioista kuitenkin ilmenee, että yhdessä lasten kanssa tehdään paljon retkiä, leirejä tai muuta toiminnallista kodin ulkopuolella.

Perhetyötä kuvailtiin useiden eri *työmenetelmien* kautta. Esimerkiksi moniammatillisuuden, yhteistyön seurakunnan sisällä ja ulkopuolisiin tahoihin, kotikäyntityön, parityöskentelyn, retkien ja leirien, vertaistukiryhmien sekä yleisen ohjauksen ja neuvonnan kautta. Myös lapsilähtöisyyttä korostetaan työmenetelmänä toiminnallisen tekemisen ja luottamuksellisten keskustelumahdollisuuksien tarjoamisena lapsille. Perhetyön menetelmät painottuvat muutenkin pääosin sekä keskustelulliseen että toiminnalliseen työhön. Arkista työtä, kuten kotiaskareiden tekemistä asiakasperheissä, työntekijät eivät miellä omaan työhönsä kuuluvaksi.

5.5 Perhetyö suhteessa muuhun seurakunnan työhön

Aineiston ryhmätilanteissa käsitystä perhetyöstä rakennetaan sosiaalisesti myös suhteessa seurakunnan muuhun toimintaan. Hankkeen perhetyössä kohteena

ovat selkeästi määritellyt perheet, joiden kanssa tehdään työtä. Muissa työmuodoissa, kuten esimerkiksi perhekerhotyössä, perheitä kohdataan enemmän jonkun yksittäisen jäsenen kautta, perhetyön hankkeessa taas kohteeksi on määritelty laajemmin koko perhe. Myös itse kohtaaminen on erilaista kuin seurakunnan lapsityössä. Perhetyötä on tekemässä moniammatillinen tiimi, johon kuuluu diakoniatyöntekijöitä, lastenohjaaja, erityisnuorisotyönohjaaja ja nuoriso-ohjaaja. Tällainen moniammatillinen parityöskentely esimerkiksi yhteisten kotikäyntien muodossa on harvinaisempaa muissa työmuodoissa.

T1: Niin no pikkulapsityöstä mitä mää teen niin tää niinku eroaa sillä, että tässä on niinku selkeästi määritelty perheet joiden rinnalla kuljetaan että kyllähän niinku lapsityössä kuljetaan sen perheen rinnalla, mutta se on periaattees niinku, ei siinä kohdata sillä tavalla kun tässä kun on määritetty.

T2: Jo pelkästään että tää on moniammatillinen tiimi, siis sillä tavalla parityöskentelyssäkin ja muussa että. Että harvemmin diakoniatyössäkään on niin että että pari lähtis, yleensä se on yks joka lähtee. Ja näin. Ja taas kasvatuksen puolella niin ei semmosta kotikäyntityötä oo. (K1)

Tämä hankkeen perhetyön muoto on myös erilaista suhteessa työntekijään. Työntekijältä vaaditaan erityistä halua ja paneutumista lähteä mukaan perhetyön ytimeen. Työntekijä joutuu laittamaan itsensä ja persoonansa peliin; on kysymys vaativasta työstä.

T3: Ni että se on tietenkin sekin, että että työntekijällä täytyy olla ittelläänkin halu lähteä mukaan semmisiin juttuihin (perhetyön hankkeeseen), et siin täytyy kuitenkin pistää ittensä jonkun verran likoon, likoon. (K2)

Perhetyöntekijät mieltävät perhetyön kiinteäksi osaksi seurakunnan työtä, jolla on pitkät perinteet ja jota tehdään seurakunnan monissa työmuodoissa. Perhetyö liitetään osaksi diakoniatyön ydintä mutta toisaalta myös osaksi muita työmuotoja. Toisaalta taas hankkeen perhetyö on kuitenkin lähempänä sosiaalityötä kuin muissa työmuodoissa. Se on ikään kuin seurakunnassa tehtävää sosiaalityötä, sosiaalisten ongelmien parissa työskentelyä. Perhetyöntekijä arveleekin, tosin varovaisesti, hankkeen perhetyössä kohdattavan ihmisiä tavalla, jolla esimerkiksi perhekerhoissa ei voida ihmisiä kohdata.

*T3: kyllähän diakoniatyö on perhetyötä parhaimmillaan
T2: on ja siis kaikki perhekirkot on perhetyötä
T3: niin ja nuorisotyö ja lapsityö
T2: perheleirit niillähän on hirvittävän pitkät perinteet ja nimen-
omaan kirkossa
T1: on joo, mutet jotenkin se on vaan ehkä matala profiili ollu
kans et niist ei oo sillai et onks työntekijät itekään välttämättä tie-
dostanu et tehdään perhetyötä, siis sillai niinku sanana ihan oi-
keesti kun ne on perhekerhoja mutet onks sitä sillai syvemmin lä-
hetty ajattelemaankaan ja sit se onhan tää meidän hanke mun mie-
lestä mitä mulla on tietoo mitä tehdään niinku perhetyötä ni onhan
tää semmonen erilainen et tota et täs kuitenkin tää on aika lähellä
kuitenkin sillai jos aatellaan sosiaalityötä, me ollaan sosiaalisten
ongelmien kans paljon enempi tekemisis, perhekerhois ei pystytä
kohtaamaan, sano jos mä olen väärässä, tai sanokaa, siäl ei pysty-
tä kohtaamaan ihmisiä täl taval kun me kohdataan ja niitten on-
gelmia (K2)*

Tavalliselle diakoniatyölle ja esimerkiksi perhekerhoille haetaan silti oikeutusta kuulua perhetyön kenttään. Kohtaamista tapahtuu myös muualla seurakunnan toiminnoissa. Tällä kohtaamisella on oma tärkeä roolinsa kirkon arvojen ja perinteen välittämisessä.

T2: Mut mä ajattelin tohon mist äsken puhuitte, mä olin sen aikaa hiljaa. Ni tästä missä hätä on suurin siitä diakonia-asenteest, totta kai mulla on se lähtökohta mutta mun mielest ei yhtään pidä väheksyä sitä lähtökohtaa, et me myös diakoniapuolella kohdataan niitä jotka näennäisesti näyttää et pärjää hyvin ja viittii tul ryhmiin, nyt puhutaan perhekerhoist tai mist vaan koska siällä me tehdään sitä kristillist kasvatus sitä tradition välittämist ja siirtämist, jota ne ei kohtaa missään muualla.---
T3: ...et siinä on se että se voi yllättäen olla se perinteinen perhekerho ennaltaehkäisevä (K2)

Perhetyölle seurakunnassa on selkeästi yksi yhteinen nimittäjä, seurakunnallisuus. Vaikka työntekijät mieltävät hankkeessa tehtävän perhetyön ja kohtaamisen erilaiseksi kuin esimerkiksi perhekerhotyössä, on perhetyö kuitenkin selkeästi myös seurakunnan työtä.

T1: ... et me ollaan pysytty siin kyl aika mun mielest hyvin et me ollaan tehty ihan selkeesti seurakunnan työtä (K2)

Perhetyöntekijät näkevät perhetyön tärkeänä myös koko kirkon tasolla, yleisissä tavoitteissa. Toisaalta kirkko tuntuu reagoivan perhetyöhön sen vuoksi, että perhetyöstä puhutaan paljon kaikkialla ja yhteiskunnassa on huomattu perhetyön kasvanut tarve. Kirkon on siis omalta osaltaan täytynyt vastata perhetyön kasvavaan tarpeeseen vaikka toisaalta perhetyötä on tehtykin seurakunnassa pitkään eri työmuodoissa kuten perhekirkoissa, lapsi- ja nuorisotyössä sekä erilaisilla leireillä.

T1: ...mut jotenkin tohon vielä mul tuli mieleen et kokonaiskirkon tasolla perhetyö niinku nähdään hirveen tärkeenä et jos lukee meidän läsnäolon kirkkoo ni sieltähän se jo nousee se perhetyön tärkeys

T3: se on kymmenen vuotta kohta ollut niinku semmonen et se on vaan niinku jossakin kirkko on vaan hirveen hidas lähtee siihen toimintaan mukaan et nyt kun perhetyö on niinku jotenkin tämmönen hittijuttu et sitä on niinku joka paikassa, nin kirkkokin on niinko herännyt siihen että

T2: joo ja kyllähän siis kirkossahan on perhetyötä sehän on niin monenlaista niin onhan sitä tehty

T3: on tehty (K2)

Perhetyön hankkeen tekemän perhetyön nähtiin herättäneen positiivista kiinnostusta muualla seurakunnassa, vaikka se onkin saanut palautetta myös vaikeana työmuotona. Hankkeen yhtenä tavoitteena on kuitenkin ollut herättää ajatuksia ja muuttaa asenteita perhetyön saralla.

OR2: ...tää on herättäny aika lailla kiinnostusta mikä mun mielestä on kauheen positiivista ja sit semmonen on tullu sitte että tota mikä on tullu aika monestakin paikasta että tää perhetyö koetaan tärkeenä mut se koetaan aika vaikeena ja tota semmosena no vaikeena lähinnä et ko nää asiathan on vaikeita... (K3)

T2:että se ei ole niinku se tarkoitus että tää jää niinku suoranaisti näin sin seurakuntaan, koska se ei oo realismia mutta että tästä jää ituja sinne niin se on mun mielestä enemmän juurtunut se ajattelutapa ja asenne että me voidaan tehdä töitä myös seurakunnassa näin.

T5: ja yli työalojen

T1: nimenomaan-----

T5: se on musta täs yks hirveen tärkeä (K1)

Yhtenä konkreettisena vaikeana asiana yleensä lasten ja perheiden kanssa työskennellessä perhetyöntekijä esittää seurakunnan työntekijän suhtautumisen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Perhetyöntekijä tekee eroa hankkeessa tehtävän ja muun seurakunnassa tehtävän perhetyön välillä. Hän pitää lastensuojeluilmoituksen tekoa velvollisuutena ja luonnollisena asiana tilanteen sitä vaatiessa, kun taas yleensä seurakunnan työntekijät suhtautuvat arkailleen ilmoituksen tekemiseen:

OR3: ...ja tossa yhdes paikas kon olin kertomassa ni yks seurakunnan työntekijä sanoi et ei hän ainakaan seurakunnan työntekijä voi missään tapauksessa tehdä lastensuojeluilmoitusta että hän ilmoittaa tänne erityisnuorisotyöntekijöille, mä koetin sit kysyy et et niinku niinko tässä on niinko laki takana et senkin tietoisuuden niinku et meil on ihan oikeesti velvollisuus tehdä se lastensuojeluilmoitus ja ja tota sit jos me aatellaan perheitä ni ei me voida jättää niit tilanteit on se sit taho mikä tahansa vaikkei se olis lastensuojeluilmoitus vaik se ei olis ihan rajukaan toimeen tai no mä en pidä sitä edes rajuna toimenpiteenä mut et mihin tahansa et onhan se työntekijän velvollisuus tavallaan et jos aattelee et tekee perhetyötä... (K3)

Tärkeänä näkökulmana perhetyön kehittämiseksi perhetyöntekijät painottivatkin yhteistyön tärkeyttä sekä seurakunnan työmuotojen sisällä kuin myös suhteessa ulkopuolisiin tahoihin. Yhden perheen asioita saatetaan hoitaa esimerkiksi monessa eri työmuodossa, tietämättä kuitenkaan mitä toiset tämän perheen kanssa tekevät. Perhetyöntekijät näkevät yhteistyön esteenä seurakunnan sisällä riittämättömän resurssipulan eikä niinkään asenteet, jotka saattavat taas olla yhteistyön esteenä ulkopuolisiin tahoihin. Yhteistyön lisääminen konkreettisesti työntekijöiden työpäivässä esimerkiksi yhteisten kotikäyntien muodossa tuntuu lähes ylitsepääsemättömältä aika – ja resurssipulan vuoksi.

T1: ...ni just se yhteistyö eri eri työmuotojen välillä, ei sitä kauheesti mun käsittääkseni---ni jotenkin mut et mul on semmonen olo ettei sitä kauheesti tehdä...---

T4: ei ol niinko ollu semmosta mahdollisuutta niinku lähtee mihinkää käymää, et kyl se on ihan iha se on käsittämätön ajatus et kaks lähtis johonkin kotiin käymään, et kyl vieläkin, se on niin kauhee resurssin keskittäminen, et siihen ajatukseen täytyy tottua et olis

T2: et sanotaan näin, et sit täytyy ol joku ihan tosiaan hirvittävän akuutti kriisi et sais niinku revitty sillai et sais niinku kaks työnte-

kijää, tyylin et siäl on nyt vaik isä tehnyt itsemurhan tai joku ni sit niinku si semmonen tilanne et sit (K2)

Perhetyölle luodaan merkityksiä rakentamalla sitä suhteessa muuhun seurakunnan työhön. Perhetyö seurakunnassa nähdään pitkät perinteet omaavana työnä, jolle löytyy tilausta tämänkin päivän kirkossa. Perhetyöntekijät näkevät hankkeessa tehdyn perhetyön olevan syvempää kohtaamista perheiden kanssa kuin muussa seurakunnan tekemässä työssä, kuten perhekerhoissa. Perhetyöntekijät tekevät esimerkiksi kotikäyntejä, joihin muilla työmuodoilla ei ole mahdollisuutta. Kaikkeen perheiden kanssa tehtävään työhön seurakunnassa liittyy kuitenkin myös yhteisiä piirteitä, kuten hengellisyys ja seurakuntayhteyden korostaminen.

6 Perhetyö suhteessa muihin

Edellisessä luvussa tutkittavat määrittivät ja kuvailivat perhetyötä eri näkökulmista käsin seurakunnan sisällä. Tässä kappaleessa tutkittavat rakentavat työtä esittämällä perhetyötä suhteessa muihin toimijoihin ja heidän työhönsä. Omasta työstä kerrotaan peilaamalla sitä muiden työhön. Perhetyötä rakennetaan esimerkiksi suhteessa kunnan sosiaalityöhön ja sosiaalityöntekijöihin, muihin perhetyön toimijoihin ja itse perheisiin.

Bauman (1997) puhuu ”meidän” ja ”heidän” välisestä erosta sisä- ja ulkoryhmän käsitteiden avulla. Sisäryhmää eli tunnetta meidän ryhmästä ei voi löytyä ilman ryhmän rajan määrittelyä. Tämä vastakkainasettelu on ikään kuin työkalu, jonka avulla yksilöt luovat maailmaansa. Sisäryhmä tarvitsee jonkun ulkoryhmän eli vastavoiman identiteettinsä muodostumiselle. (Mt., 53-55.) Myös tässä tutkimuksessa tutkittavat määrittelevät itseään muista puhumisen kautta eli perhetyö konstruoituu suhteessa muihin toimijoihin.

6.1 Seurakunnan perhetyö suhteessa kunnalliseen sosiaalityöhön

Seurakunnan perhetyötä tehdään perhetyöntekijöiden keskustelussa ymmärrettäväksi vertaamalla sitä kunnan tekemään sosiaalityöhön. Seurakunnan perhetyössä, erityisesti perhetyön hankkeesta puhuttaessa, ollaan tekemisissä pitkälti samojen ongelmien kanssa kuin sosiaalitoimessa. Perhetyön hankkeen työtavat ovat lähempänä sosiaalityötä kuin mikään muu työmuoto seurakunnassa. Omalle työlle haetaan ikään kuin oikeutusta esittämällä työ samantyyppisenä kuin sosiaalityö. Lastensuojelusta ja ongelmista puhutaan kuitenkin aika yleisellä tasolla,

mitään varsinaisia esimerkkejä lasten hädästä tai huonoista oloista ei aineistosta ilmene. Tämä tosin voi olla tarkoituksellistakin tunnistettavuuden välttämiseksi, ettei perheiden ongelmista haluta puhua edes esimerkinomaisesti.

T1: ...kuitenkin tää on aika lähellä kuitenkin sillai jos aatellaan sosiaalityötä, me ollaan sosiaalisten ongelmien kans paljon enempi tekemisis... (K2)

Kunnan sosiaalityöhön tehdään myös eroa. Työ seurakunnassa mielletään enemmän lapsilähtöiseksi työksi ja lastensuojelutyö taas aikuiskeskeisemmäksi. Vaikka kunnan lastensuojelun nähdään tekevän hyvää työtä, tuntuu sillä olevan enemmän aikuisiin keskittyvä työote kuin seurakunnassa. Toisaalta kohtaaminen seurakunnassa on myös siksi erilaista, että perheet ovat itse valinneet osallistumisensa tähän perhetyöhön ja lastensuojeluasiakkuus taas ei aina ole itse valittua.

T4: ...että tää on niinku lapsilähtöstä perhetyötä. Se et ei tota lastensuojelu tekee hyvää työtä, ja he tulee parityönä, mutta he tulee melken aikuista tapaamaan. (K1)

T4: ... ja sit yks mikä mun mielestä on semmonen, et perheet ovat vapaaehtoisesti tässä hankkeessa mukana.

T3: Joo, nimenomaan.

T4: Että lastensuojelussa ne on nin tota jostain syystä siinä mukana. Haluaa tai ei.

T3: Joo (K1)

Ongelmat ovat toisaalta samantyyppisiä seurakunnassa kuin sosiaalityössä. Perhetyöntekijät kokevat tekevänsä kuitenkin selkeästi seurakunnan työtä, eivätkä kenenkään muiden töitä. Muilta tahoilta pyydetään apua, jos ongelmat sitä vaativat. Toisaalta perheiden ongelmat eivät ehkä tule edes näkyviin niin suurina seurakunnan työntekijöille, että apua esimerkiksi lastensuojelulta pitäisi kovin usein pyytää.

H: ...miten te koette tän teiän tekemän perhetyön ni onks niinku riittävä tuki niil perheille tai sillai vai koettekste et te joudutte tekeen jotakin semmosta mikä oikeestaan kuuluiski jollekin muulle?

T4: jos puhutaan täst hankkeest, ni ei täs hankees

T1: me ollaan aika hyvin pidetty siin rajois, et me hälytetään apua heti ko silt tuntuu

*T4: ja niin sit kuitenkin ne ei oo niin semmosii et et tarttis sit joku-
kapäiväseen et et saa suurin piirtein pysymään siistin kodin...*

*T2: ni se on täs varmaan ollu meillekin semmonen oppimisen
paikka et mistä kysyy ja saako siältä ja miten pitää kysyy et saa ja*

*T1: et me ollaan pysytty siin kyl aik mun mielest hyvin et me ollaan
tehty ihan selkeesti seurakunnan työtä (K2)*

Myös ohjausryhmässä seurakunnan työn pääpaino mielletään nimenomaan ennaltaehkäisyyn, kun lastensuojelun roolin taas nähdään olevan viimesijainen puuttuminen. Seurakunnan työssä ei ole resursseja eikä tarvittavaa rakennetta puuttua perheiden ongelmiin enää niiden myöhemmissä vaiheissa. Lastensuojelutyön ketjussa seurakunnan rooli on siis olla ennen kaikkea tukemassa ja ohjaamassa perheitä, eli auttamassa heitä ennen kuin ongelmat ovat kasvaneet liian suuriksi.

*OR5: ... kirkon tota noin tehtävä on kyllä erittäin pitkälle tietysti
olla niinku mukana siinä ennaltaehkäisevässä työssä ettei kyllä tää
kuratiivinen työ kyllä se on vähän vaikeata niin kuin sälyttää sillä
tavalla että siinä vaiheessa kun on näitä lastensuojeluasioista ja
huostaanottoja se on kyllä liian myöhäinen vaihe se vaatii niin val-
tavaa panostusta että meillä ei oo niinku semmosta semmosta ra-
kennetta että pystyttäis vastaamaan niinku siitä (K3)*

Perhetyöntekijät mieltävät kunnan lastensuojelun seurakunnan perhetyön todelliseksi ja tärkeäksi yhteistyökumppaniksi. Seurakunta ei tee perheiden kanssa töitä yksin vaan yhdessä lastensuojelun kanssa.

*T1: Mutta onhan myös niin, että kyllähän suuressa osassa meidän
perheissä niin meidän rinnalla myös toimii lastensuojelu.*

T5: Juu toimii

T1: Et sehän on niinku realiteetti kuitenkin että...

(K1)

Tähän yhteistyöhön perheiden asioiden parantamiseksi pitäisi kaikesta huolimatta työntekijöiden mielestä panostaa vielä entistä enemmän. Jokaisen tulisi tehdä oma siivunsa mutta kuitenkin niin, että samalla yhteistyö muihin toimijoihin toimii saumattomasti ja selkeämmin. Parempi yhteistyöverkostojen tunteminen madaltaisi yhteisen tekemisen kynnyksiä ja näin mahdollistaisi paremman perheiden asioiden hoidon. Yhteistyön toimivuuden esteenä saattavat joskus olla

kuitenkin asenteet tai epä tietoisuus siitä, mitä toiset toimijat oikeastaan tekevät. Asenteissa voi olla ongelmia tai jännitteitä puolin ja toisin:

T3: ...mikä on se kirkon perustehtävä mistä lähdetään ettei me tehdä vähä siellä vähä täällä vähä tuolla elikä mun mielestä niitten kaupungissa olevien yhteistyöverkostossa tehtävä yhteistyö ni se ois niinku se semmonen joku semmonen näkymätön kimpale et se saataisiin toimimaan et ku kirkko tekee omaa, sosiaalityöpuoli tekee omaa, kolmas sektori tekee omaa, et mehän ollaan näillä koulutuksilla nyt mitä on järjestetty eri näitten hankkeitten ni just tehdään sitä et me saatais nää verkostot toimimaan et pystyttäis tekeen sitä sillon se kynnyks kun ihmisil ois kasvot kenelle mä soitan, et mulla on nyt tämmönen perhe kans tämmönen juttu, et voitko auttaa, niin mun mielest se on sitä verkostotyötä parhaimmillaan, kirkko ei välttämättä oo sitä kauheesti tehnyt tähän mennessä. (K2)

OR2: ...ja mä en sit tiedä että suhtaudutaanko meihin jotenkin eri tavalla kun me ollaan seurakunnan työntekijöitä että et tota mutet se et se yhteistyö et se on kuitenkin se on aika pitkälle asenteista kiinni ja tota ehkä siitäkin et ei aina tiedetä et mitä toiset tekee ja ei tunneta ihmisiä ja siihenhän pyritään... (K3)

Seurakunnallisuuden liitetään keskustelussa erityispiirteitä, jotka erottavat seurakunnan työn kunnan työstä. Esimerkiksi hengellinen tuki, sielunhoito ja hartauksien pitäminen ovat sellaisia piirteitä, mitä sosiaalipuolen työssä ei ilmene. Perhetyöntekijöiden mielestä seurakunnan perhetyössä täytyy tulla selkeästi ilmi seurakunnallisuus. Hengellisyys kuvataan perhetyöntekijöiden puheessa toivon näkökulman antamisena, hengellisenä tukena ja sielunhoidollisena osaamisena.

T1: Juu, mutet se on just tää mikä meidän hankkeest just nousee, et ohjataan eteenpäin, tehdään yhteistyötä ja ollaan selkeesti niit seurakunnan työntekijöitä, ja annetaan se toivon näkökulma niinku tavallaan se.

T4: Niinpä ja semmost niinku hengellist tukee ja niinku sielunhoito ja kaikkee sellasta, mikä on niinko semmost myös erityisosaimist ja semmost

T3: sitä ei sosiaalipuolella kyetä antamaan

T1: ei (K2)

Perhetyöntekijöiden keskustelussa tulkintaa perhetyötä rakennetaan *tekemällä eroa seurakunnan tekemän työn ja kunnan tekemän sosiaalityön välillä* sekä toisaalta tuomalla esiin näiden kahden eri organisaation samanlaisia piirteitä.

Seurakunnassa ja kunnassa työskennellään samantyyppisten perheiden ja ongelmien kanssa ja päämääränä on sama perheiden elämäntilanteiden parantaminen, vaikka keinot joilla päämäärään pyritään vaihtelevatkin. Seurakunnan työntekijät mieltävät kuitenkin oman työnsä enemmän vapaaehtoisuuteen perustuvaksi ja lapsilähtöisemmäksi kuin kunnan lastensuojelutyön. Seurakunnan työntekijät haluavat korostaa tekemässään työssä seurakunnallisuutta ja kristillistä arvopohjaa. Hengellisyyden tarjoaminen perheille on seurakunnan erityispiirre, mitä muut toimijat eivät juuri tarjoa.

Seurakunnan työntekijät kokevat että heidän työtään ei tarpeeksi tunneta, ulkopuolella ei tiedetä mitä seurakunnassa tehdään. Toisaalta myöskään kaikkialla seurakunnassa ei haluta olla yhteydessä kuntaan päin yhteistyön lisäämiseksi. Ongelmana tuntuu olevan se, kuka yhteistyötä rakentaa. Yhteistyön tarve tiedostetaan, mutta konkreettiset yhteistyöhön tarvittavat resurssit ja välineet ehkä puuttuvat. Yhteistyökuviota on kuitenkin tämän hankkeen puitteissa rakenneltu uudella tavalla, esimerkiksi kotikäynneille asiakasperheisiin sosiaalityöntekijä saattaa mennä seurakunnasta tutun työntekijän kanssa.

6.2 Seurakunnan työntekijä suhteessa kunnan sosiaalityöntekijään

Seurakunnan ja kunnan eli organisaatiotason lisäksi perhetyöntekijät tekevät eroa kunnan sosiaalityöntekijöiden ja itsensä välillä. Omaa työntekijän paikkaa suhteutetaan lastensuojelutyöntekijän asemaan, joka on hyvin erilainen kuin seurakunnan työntekijän asema.

Seurakunnan perhetyöntekijät ovat henkilöitä, jotka ovat pysyvämmiin perheiden elämässä kuin kunnan työntekijät, sillä työntekijöiden vaihtuvuus on paljon vähäisempää seurakunnan työntekijöiden joukossa. Perhetyöntekijät rakentavat itsestään kuvaa työntekijöinä, joilla on mahdollisuuksia kohdata perheet aidommin ja antaa heille enemmän aikaa mitä lastensuojelutyöntekijät taas pystyvät

antamaan. Kuvaamalla kunnallisen lastensuojelun sosiaalityön ongelmia, oma perhetyö tuotetaan kiireettömäksi, perheiden tarpeet huomioivaksi työksi.

T2: Ja sosiaalityöntekijällä ei heil ole aikaa semmoseen paneutumiseen ja kuulemiseen että. Eikä se jos siällä kerran kuukaudessa tai joka toinen kuukausi käydään se on eri työntekijä kun vaihtuu niin tiuhaan tahtiin työntekijät niin se on ihan eri.

T3: ja aina siellä, sielläkin on monta kertaa sillai et työntekijä menee yksinään et eihän siellä aina, hyvin harvoin toimitaan kuitenkaan työparina. Nii tota. Täs on se mahdollista et kuitenkin se niinku monipuolistaa sitä et on lasten oma työntekijä on aikuisten, et molemmat saa niinku luottamuksellisesti puhua niist asioistaan mut sit myös et voidaan tehdä myös yhdessä koko perheenä.

T3: ...meil on niinku se et laps voi kertoa sen mikä tänään painaa mieltä ja ja sitä ei käytetä niinku tavallaan mihinkään et ei ole semmosta sosiaalityöntekijöitten semmosta...niinku ...

T2: ...sosiaalityöntekijän viranomaisnäkökulmaa (K1)

Perhetyöntekijät mieltävät itsensä tasavertaisiksi ihmisiksi asiakkaiden kanssa. Työntekijä esitetään samanlaisena ihmisenä kuin asiakkaat, ei asiakkaiden yläpuolella toimivaksi työntekijäksi. Seurakunnan työntekijöillä tasavertaisuus tulee konkreettisesti näkyviin esimerkiksi osallistumalla yhteiseen ehtoolliseen perheiden kanssa, kun taas tällainen yhteinen osallistuminen sosiaalityöntekijöiden ja perheiden välillä esitetään vähäisemmäksi. Oma työ tuotetaan myös työksi, jossa perheet kohdataan kokonaisvaltaisesti kun taas muut toimijat kohtaavat perheet sirpaleisemmin.

T1: ni et me ei olla tääl, et me ollaan niinko tasavertasii ihmisii (K2)

OR2: ni jotenkin se meidän rooli on ollu ehkä semmonen kokoa-va tavallaan et on joku ihminen joka tietää sen koko perheen tilanteen, kun sit taas monta kertaa kun lähetään puhumaan mihin sit mennäänkin johonki lääkärille tai sosiaalityöntekijälle tai jolleki, ni se voi olla se on vaan yks siivu siit elämästä, mut tavallaan et me nähdään kuitenkin se koko kokonaisuus siällä (K3)

Perhetyöntekijät tekevät erontekoa seurakunnan ja kunnan lastensuojelutyöntekijöiden välillä myös puhuen perheiden ”suulla”. Perheetkään eivät ajattele seurakunnan perhetyöntekijöitä virkamiehinä, vaan ihmisinä, jotka toimivat enem-

minkin perheiden puolella. Heille mielletään tukijan rooli. Virkamies taas mielletään tässä puheessa ikään kuin seurakunnan työntekijän vastakohtaksi, sellaiseksi jolle ei voi kertoa kaikkea, jotka eivät ole tasavertaisia, eivät ole asiakkaan puolella ja joiden motiiveina toimii erilainen tukeminen kuin seurakunnan työntekijöillä.

T4: ihmiset ko ne käsittää meitä niinko tavallas ne ei ajattele meitä niinko virkamiehin, eikä me ollakaan

T2: ei

T4: omal taval, mut jotenkin mul on semmonen ymmäryys et he ajattelee et me ollaan niinku kuitenkin ain jollain taval niinku heidän puolel, vaikkei ain oltaiskaa ees, et tuodaan selväst esilleki et me ei ol yhtään täs samaa mielt ko sää teet...nii tota sit kuitenkin ninko se et ko lastensuojelutyöntekijä tai sosiaalityöntekijä tai joku muu tämmönen virkamies ni se totanoini vaik se oliski heidän puolella, mut sil on muut motiivit niinku tavallaan olla siin tukena kun meillä, et meil on niinku sit kuitenkin se semmonen tukeminen...(K2)

Seurakunnan työntekijöillä ei ole samanlaista valtasuhdetta perheisiin mitä sosiaalityöntekijöillä, jotka työssään toteuttavat lain antamia vaatimuksia lapsen parhaimman edun toteuttamiseksi. Molempien, sekä kunnan että seurakunnan toteuttaman perhetyön päämääränä on perheiden elämäntilanteen parantamisen, mutta tätä päämäärää tavoitellaan erilaisin keinoin. Oma työntekijän asema esitetään turvallisena ja toivottuna työntekijänä suhteuttamalla sitä sosiaalityöntekijän rooliin, mihin perheiden silmissä saattaa liittyä myös tiettyä pakkovallan sävyä.

T1: ...kyl määh jotenkin ajattelisin et ihmiset varmaan suhtautuu tää on taas tämmöst tunt, milt tuntuu että tota et niinku eri taval seurakunnan työntekijään ku siihe sosiaalityöntekijään esimerkiks et onhan heil niinku se et heil on ne lakipykälät ja heil on valta tehdä päätöksii vastoin sen ihmisen tahtoo

T3: ja tää valta varmaan on siinä se oleellinen

T1: ja ne ihmiset tietää sen, ja meil ei ole sitä, meitä ei tarvii pelätä ja sit se et perheethän on hankkees ihan täysin vapaaehtoisesti, mut se et et sosiaalityöntekijä tulee ni se ei välttämättä oo iha se toivomus et se nyt tulis-----

T4: ain äkkiseltäs sillaika, että et must se on vähän sillaiki että et minkä takii ne on niinku tekemäs sitä työtä ne, niitten on pakko toteuttaa niit omii niinku just pykäliäs ja niit edellytykisii minkä takii ne tekee sitä tyät. Se niitten päämäärä on niinko tavallas ihan

erilainenkin mikä meidän niinku et meidän on vähän semmonen inhimillisempi kuitenkin...

T3: niin tai päämäärä on ehkä sama et perheen niinko elämäntilanteen parantaminen mutta me pyritään kohti sitä päämäärää niinku tavallaan vähän erilaisin keinoin (K2)

Perhetyöntekijät puhuvat myös perheiden pelosta suhteessa kunnan työntekijöihin ja omasta roolistaan tässä yhteistyössä. Seurakunnan työntekijän tehtävä saattaa olla esimerkiksi perheenäidin tukeminen sosiaalityöntekijän tapaamisessa. Perhetyöntekijä arvelee pelon olevan pelkoa järjestelmää kohtaan, ei itse työntekijää kohtaan. Sosiaalityöntekijän esittäminen pelottavana tuottaa seurakunnan perhetyöntekijästä inhimillisempää ja hyvää kuvaa.

T1: ...tai sit on meil yks semmonen perhe mikä, missä äiti pelkää ihan hirveesti sosiaalityöntekijää, hän on ollu hirveesti tekemisissä hän aina vaan pelkää

T2: niin, niin, se on

T1: ja tota siin kohtaa mun rooli, kun mä, me ollaan aika paljon tehty yhteisiä käyntejä ni se äiti istuu melkein mun sylissäni koska pelottaa niin paljon, ja vaikken mä tee muuta kun mä vaan oon hänen vieres, mutet hän tarvii sen tuen ja vaik sosiaalityöntekijä on tosi ystävällinen, mut ku hän edustaa jotain semmosta mitä äiti pelkää, ni et se ei oo siit ihmisestä kiinni, vaan sitä mitä he edustaa, niin tota

T2: niin nimenomaan (K2)

Toisaalta myös seurakunnan työntekijä joutuu taistelemaan ennakkoluuloja vastaan toimimalla nimenomaan seurakunnan työntekijänä. Sosiaalityöntekijöitä saattavat leimata tietyt ennako-oletukset, mutta seurakunnan työntekijäkään ei voi olla täysin vapaa epäilyistä ja peloista. Työntekijät joutuvat näyttämään, että he ovat ihan tavallisia ihmisiä, eikä seurakuntaa tai seurakunnan työssä mukana oloa tarvitse pelätä. Työntekijä tuottaa itsensä myös tässä tasavertaisena asiakkaiden kanssa:

OR2: ...ehkä on ollu pientä semmosta pelkoakin että et kelpaako sinne seurakuntaan ja onko riittävän hyvä menemään ja mitäs siäl sit on ja tämmöset on niinku tämmöset pelot ja ennakkoluulot on pikkuhiljaa ei nyt varmaan ihan kokonaan karissu mut omal osaltamme ollaan edesautettu siitä kun me mennään sinne kotiin ja kontataan niitten lasten kans siäl lattialla ni ne ihmiset voi todeta et aijaa ei noi sen pelottavampii sit olekaan (K3)

Seurakunnan työntekijä kohtaa perheet erilaisesta asetelmasta käsin kuin *lastensuojelun sosiaalityöntekijä*. Perhetyöntekijöiden mielestä perheen ja sosiaalityöntekijän välille ei muodostu niin läheistä suhdetta mitä seurakunnan työssä taas muodostuu. Viranomaisella on sellaista valtaa puuttua perheen asioihin mitä seurakunnan työntekijällä ei ole. Seurakunnan tekemä työ mielletään suunnitelmalliseksi ennaltaehkäiseväksi työksi, joka on tiukoista lakipykälistä vapaata.

6.3 Seurakunnan perhetyö suhteessa muihin perhetyön toimijoihin

Perhetyön määrittelyä rakennetaan kunnan sosiaalityön ja työntekijöiden lisäksi myös suhteessa muihin perhetyön toimijoihin. Perhetyötä tehdään monella eri taholla kuten kunnassa, kotipalvelussa, eri järjestöissä ja hankkeissa. Lähes kaikki toimijat käyttävät työntekijästä nimitystä perhetyöntekijä, vaikka eri paikoissa tehty työ onkin erilaista. Perhetyöntekijä nimitys mietityttää seurakunnan perhetyöntekijöitä, ja se todetaan jopa harhaanjohtavaksi asiakkaiden silmissä:

T2: Tost hei viäl tost perhetyöntekijän tittelist, mä oon itte kokenu sen niinko aika vaikeena...--- kunnallahan on nyt näit perhetyöntekijöitä, niit on kaikis projekteis perhetyöntekijöinä ja ne tekee aika erityyppist hommaa monessakin, jos ny aatellaan sitä mikä projekti se ny on mis ne just käy niitten kotona ja tekee siis niinku kodinhoitotöitä oikein, opastaa lapsen hoidos ja

T1: joo, [hankkeen nimi]

T2: ... jos neuvolastakin tulee yhteydenotto ni, niinku se äitikin saattaa luulla et mä tuun ihan sitä varten, et siinä on kova selittelyminen koska se titteli on niin sama, et siit ihan oikeesti saa ihan täysin sen mielikuvan. (K2)

Seurakunnan perhetyöntekijä ei siis ole sellainen perhetyöntekijä mitä yleisesti perhetyöntekijällä ymmärretään, vaan seurakunnan perhetyöntekijän tehtävät ovat erilaisia. Asiakkaat saattavat odottaa kotiinsa ”perinteistä” perhetyöntekijää, jolloin seurakunnan työntekijä joutuu selittämään rooliaan ja hakemaan omaa paikkaansa perhetyön monimuotoisella kentällä.

Ohjausryhmässä perhetyötä rakennetaan myös suhteessa muihin perhetyönfoorumeihin, lähinnä järjestöihin tai eri hankkeisiin. Eri toimijoiden tekemässä perhetyössä on keskenään paljon yhteisiä piirteitä, mutta kuitenkin niin, että jokainen kohdentaa työtään hieman eri tavoin. Kaikilla yhteisenä piirteenä on ennaltaehkäisevän työn näkökulma, mutta päällekkäistä työtä ei yhteisestä näkökulmasta huolimatta tehdä, vaan työntekijä korostaa puheessaan eri toimijoiden työn rinnakkaisuutta. Seurakunnassa tehty työ tuotetaan siis tarpeellisena muiden toimijoiden työn täydentäjänä.

OR3: ihan mä ajattelen tän koko perhetyön niinko kokonaisuudessaan vaik sitä perhetyötä nyt tehdään monel tasolla tai monen eri järjestön toimesta että on lastensuojelun tekemää perhetyöt ja sitten on tätä kotipalveluhankkeen perhetyöt ja teiän ni jotenkin mä ajattelen et kaikki on kuitenkin löytäny sen oman siivunsa ja tota sanotaan et niit yhtymäkohtia ja rajapintoja paljon on, et et ollaan melkein tekemisissä mut ettette kuitenkaan silti varmaan niinku samois perhei niinko käy...

OR2: ei, ei

OR3: ... et on selkee niinku ero et jokaisel niinku se et mihin sen työn niinko kohdentaa

OR2: joo et kyl selkeesti ku meil on tää neljä hanketta ni ni tota ni jokainen meist tekee ihan sillai just niinku sä sanoit eri tavalla sitä työtä et kaikki tekee perhetyötä ja tietyl taval ennaltaehkäisevää työtä,--, [hankkeen nimi] ny ei ehkä ihan siin oo, mutet tota kuitenkin kaikil on tavallaan eri kohderyhmä ja eri tavoitteet mutet et tota

OR3: et paljon on sitä yhteistäkin mutet et kuitenkin silti ettette tee päällekkäistä se ainakin. (K3)

Yhteistyö muihin perhetyön toimijoihin tuodaan esille positiivisena ja innostusta lisäävänä asiana, koska silloin saadaan vietyä omaa osaamista eteenpäin sekä saadaan samalla tietoa muiden toimijoiden tekemästä työstä. Eri hankkeet ovat myös järjestäneet yhdessä perhetyöhön liittyvää koulutusta, mikä ei olisi ollut mahdollista yhdelle toimijalle yksinään.

T2: Ja myös sitten tää että on tää ulkopuolinen verkosto laajentunu että on nää muut hankkeet mukana, nää koulutukset, mitkä on tosi mahtavat koulutukset taas syksyä ajatellen. Et yksin ei vois järjestää. Et tavallaan siitäkin myös se into leviää että yhdessä voidaan tehdä ja saadaan enemmän sitten.

T3: Ja yks semmonen minkä mä ajattelen mikä on ollu täs semmonen. Et se et me saada tietoo sil verkostoitumisen kautta mitä muut tekee, mut et viel enempi viedä sitä et seurakunnassakin on hyvin paljon osaamista. (K1)

Suhde muihin perhetyön toimijoihin, lähinnä samantyyliisiin hankkeisiin kuin mitä seurakunnankin hanke, nähdään pääosin myönteisenä asiana. Hankkeita yhdistää ennaltaehkäisy näkökulma. Toisaalta seurakunnan perhetyö nähdään kuitenkin erilaiseksi työksi kuin mitä muiden toimijoiden perhetyö. Perhetyöntekijät kokevat, että heidän perhetyöntekijä-nimikkeensä ei kerro asiakasperheille riittävästi siitä työstä, mitä juuri he tekevät, vaan kaikki samalla nimikkeellä työskentelevät mielletään myös helposti samanlaista työtä tekeviksi. Tämä toisaalta saattaa kertoa siitä, että ainakaan ulkopuolisten silmin seurakunnan perhetyö ei näyttäyty kovin erilaisena kuin muiden toimijoiden tekemä perhetyö.

6.4 Seurakunnan perhetyön rakentuminen suhteessa asiakasperheiden antamaan palautteeseen

Perhetyöntekijät suhteuttavat omaa toimintaansa myös siihen, miten perheet ovat mahdollisesti kokeneet heidän työnsä. Ohjausryhmän kokouksessa hankkeen perhetyöntekijä muodostaa esimerkiksi itse itsestään tietynlaisen työntekijän identiteettiä konstruoimalla suhdettaan perheen lapsiin. Tulkitsemalla lasten innokkuutta ottaa vastaan työntekijät kotikäynnille asemoituu seurakunnan perhetyöntekijä odotetuksi ja tervetulleeksi työntekijäksi. Tässä ilmauksessa puhutaan lasten toiminnasta, kun taas useimmissa muissa ilmauksissa rakennetaan myönteistä kuvaa aikuisen toiminnan kautta; *äidit soittavat ja kertovat, perheet ajattelevat jne.*

OR2: ... ku rappukäytäväs jo alakerras kuulu ku lapset sano et nyt ne tulee nyt ne tulee, ja sit tullaan jo puolipukeis meit vastaan ha-laamaan ni tota kylhän se semmost on et tiätää et on tervetullu, ja odotettu että tota (K3)

Myös muut ohjausryhmäläiset osallistuvat tähän odotetun työntekijän identiteetin rakentamiseen perhetyöntekijän kertoessa, että perheisiin tehtäviä kotikäyntejä perutaan harvoin. Tiedossa on, että jos perheille suunnattu toiminta on jotenkin heille vastentahtoista, löytyy myös syitä perua kotikäyntejä. Seurakunnan työn kohdalla tämä nähdään myönteisenä asiana ja merkinä siitä, että työntekijät ovat tervetulleita.

OR2: ...Mut sanotaan et ne mitä ei koskaan peruta on kotikäynnit, et jos niit perutaan ni se tulee melkein sit meidän taholta jostain syystä, et ihan yks tai kaks kertaa ollaan peruttu ja sillonkin on niinku ollu jokin todella hyvä syy

OR3: se on kyl tosi positiivista kuulla et tota se on kyl merkki siitä et te ootte sinne tervetulleita et perheet kyllä keksii siihen, ainakin meillä on kokemusta siitä, et ne kokee et se on vasten tai jotenkin heille vastentahtoista ni kyl aina löytyy jotakin menoo tai syytä et miks pitää peruuttaa ja siirtää ja vaihtaa -----

OR1: ja tunnollisesti ilmoittavat että jos on niinku ei pääse tulemaan tai niin et se toimitaan sit heti tekstiviestillä (K3)

Ohjausryhmän keskustelussa puhutaan enemmän perhetyön laadusta ja vaikuttavuudesta mitä muissa keskusteluissa. Tämä sinänsä ei ole kovin yllättävää, sillä foorumina ohjausryhmä on juuri sellainen, missä hankkeen ulkopuolisille toimijoille kerrotaan siitä työstä mitä on tehty. Laatupuhetta rakennetaan myönteisten ilmausten kautta, jotka liittyvät asiakasperheisiin. Perhetyöntekijä kertoo, miten perheet ovat kokeneet tarjotun perhetyön ja mitä muutoksia heidän elämässään on tapahtunut. Perheet ovat suhtautuneet esimerkiksi myönteisesti työhön ja osoittaneet olevansa sitoutuneita seurakunnan toimintaan. Perhetyö ilmenee siis hyvin toimivana ja laadukkaana palveluna, koska perheet haluavat tähän toimintaan osallistua.²

OR2: ja tota mutet ne jotka on käyny täs ni ne on ollu hirveen sitoutuneita ja ne ryhmät on ollu sillai hyvin tiiviitä...

----- ...et perheiltä on tullu palautetta et he on niinku kokenu tän hyvänä tän ryhmätoiminnan joka tapauksessa. (K3)

² Johtopäätösten tekeminen hankkeen tuloksista ei ole tämän tutkimuksen tarkoitus, mutta myönteinen suhtautuminen ja sitoutuneisuus voidaan nähdä esimerkkinä ainakin siitä, että palvelu on ollut haluttua ja tarpeellista. Tässä yhteydessä perhetyön ”hyvä laatu” tuotetaan juuri tiettyinä hetkenä, tiettyyn tarkoitukseen ja tarpeeseen eli ohjausryhmän kokoukseen.

OR2: että mielellään on otettu vastaan se apu eikä ole heitetty niinku punasta vaatetta, et ei missään tapauksessa mitään apua (K3)

Perhetyöstä rakennetaan kuvaa *suhteessa asiakasperheiden toimintaan* ja reagoointeihin. Perheiden ilmaisemat myönteiset reaktiot perhetyöntekijöiden saapuessa, peruuttamattomat kotikäynnit sekä perheiden antama hyvä palaute tuottavat kuvaa tervetulleesta työntekijästä ja tarpeellisesta, hyvästä palvelusta.

Perhetyöntekijät konstruoivat seurakunnan perhetyötä tekemällä omaa työtänsä näkyväksi suhteessa muihin. Omasta työstä kerrotaan vertaamalla sitä esimerkiksi kunnan tekemään lastensuojelun sosiaalityöhön ja esittämällä tämän työn ongelmakohtia. Näin oma perhetyö tuotetaan hyvänä ja toimivana perhetyönä. Perhetyö konstruoituu kunnan sosiaalityön lisäksi myös suhteessa muihin perhetyön toimijoihin sekä perheisiin itseensä. Itseä ja omaa työtä määritellään puhumalla toisesta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni kiinnostuksen kohteena on ollut se, miten seurakunnan perhetyön toimijat määrittelevät perhetyötä. Tutkimuksen lähestymistapana on ollut ajatus sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimuskohteenani on ollut Porin seurakuntayhtymän perhetyön kehittämishanke, ja siinä mielenkiintoni on kohdistunut hankkeen toimijoiden tekemiin perhetyön määrittelyihin ja heidän tuottamiinsa erilaisiin merkityksiin perhetyöstä.

Olen halunnut tutkia sitä minkälaisena perhetyön todellisuus näyttäytyy toimijoiden puheessa. En oletta puheen suoraan heijastavan perhetyön todellisuutta, vaan olen tarkastellut sitä, minkälaiseksi todellisuus muodostuu ja minkälaisena toimijat esittävät sen puheensa kautta. Vaikka tutkimus keskittää huomion puheessa tuotettuihin merkityksiin, nähdään perheet ja työ heidän kanssaan kuitenkin todellisena. Tarkoituksena ei ole erottaa tätä todellisuutta ja puhetta toisistaan. Kuten Jokinen ym. (1993b, 20-21) toteaa, merkityksellistäminen ei vähennä asioiden todellisuusarvoa, mutta emme voi tarkastella asioita ilman niiden merkityksellistämistä.

Kielenkäyttöä ja merkityksiä tutkittaessa on otettava huomioon myös se sosiaalinen tilanne missä puhetta tuotetaan. Puhe on aina kontekstisidonnaista, sillä merkityksiä tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, tietyssä ajassa ja paikassa. Toisaalta kielenkäyttöön ja puheeseen vaikuttavat myös edellistä laajemmät kontekstit kuten kulttuuriset ja historialliset näkökulmat. Toimijat tulevat keskustelutilanteeseen edustaen omia käsityksiä historiastaan, kulttuurista ja esimerkiksi eri instituutioiden toiminnasta. Toisaalta toimijoita myös yhdistää samanlainen tietoisuus näistä asioista. (Ks. Forsberg 1998, 68; myös Jokinen ym. 1993b, 33.)

Tutkimukseni toimijat ovat puhuneet tietyinä hetkenä, tiettyä tilannetta varten. Tutkimuksessani puhe on seurakunnan työntekijöiden puhetta ja erityisesti Porin seurakuntayhtymän perhetyön kehittämishankkeen työntekijöiden puhetta; joidenkin muiden perhetyön toimijoiden puhe olisi todennäköisesti rakentanut perhetyöstä erilaisia merkityksiä. Tutkittavienkin puhe jonakin toisena aikana olisi synnyttänyt luultavasti perhetyöstä erilaisia merkityksiä, mutta nyt tässä tilanteessa tuotettu puhe kertoo siitä todellisuudesta ja merkityksistä, mitä tutkittavat ovat olleet tutkimushetkellä luomassa.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt etsimään aineistosta sellaisia merkityksiä, joita ei välttämättä tulla ajatelleeksi esimerkiksi niiden tavanomaisuuden vuoksi. Tavanomaisten merkitysten näkyväksi tekeminen voi silti olla avaamassa työntekijöille uusia näkökulmia ja näin edistää arkipäiväistä työn tekemistä. Toivonkin, että tutkimuksessani esiin nousseet erilaiset merkitykset voisivat olla auttamassa perhetyön toimijoita näkemään tekemäänsä perhetyötä paremmin ja näin selkiyttämässä työn konkreettista tekemistä.

Lasten ja perheiden parissa työskennellään hyvin monella eri sektorilla, joista suurimmassa roolissa toimii kunnallinen lastensuojelu. Lastensuojelulaki velvoittaa kuntaa ja sosiaalityöntekijöitä toimimaan tietyllä tavalla. Muiden toimijoiden kuten järjestöjen tai seurakunnan työssä taas näkyy vapaaehtoisuus ja epämuodollisuus, vaikka toisaalta lastensuojelulaki velvoittaa myös näitä muita toimijoita.

Tutkimuksessani kävi ilmi, että perhetyön toimijat rakentavat tulkintaa perhetyöstä kuvailemalla ja määrittelemällä perhetyötä seurakunnan sisällä ja suhteuttamalla omaa työtänsä muihin, seurakunnan ulkopuolisiin toimijoihin ja heidän tekemäänsä perhetyöhön. Perhetyön todellisuus toimijoiden puheessa rakentuu siis keskeisesti tekemällä eroa seurakunnan perhetyön ja muiden alan toimijoiden välillä. Puhuessaan perhetyöstä tutkittavat ovat kuvailleet tekemäänsä työtä, mutta myös tuottaneet sisältöä sille, mitä perhetyö seurakunnassa on. Omaa työtä määriteltiin lähinnä sen kautta, mitä muut tekevät tai jättävät tekemättä. Työl-

le haettiin oikeutusta suhteessa muihin toimijoihin, joiden toimintaa kuvattiin lähinnä ongelmien ja puutteiden kautta. Tutkimuksessa seurakunnan perhetyö ja erityisesti hankkeen perhetyö tuotiin esille positiivisessa sävyssä.

Miksi sitten seurakunnan perhetyön todellisuus näyttää rakentuvan suhteessa toisiin? Voisi ajatella, että esimerkiksi kunnan lastensuojelu ei määrittele omaa työtään suhteessa muihin toimijoihin vaan suhteessa lakiin. Seurakunnan perhetyöstä kuitenkin puuttuu tällainen viranomaisulottuvuus, joka perustelisi työn suoraan, jolloin merkityksiä on etsittävä jostakin muualta. Seurakunnan perhetyö on myös aika uusi työmuoto, joka vasta hakee omaa paikkaansa. Perhetyölle on vaikea hakea peilauspintaa esimerkiksi historiasta, vaikka kirkossa onkin perheiden kanssa työskentelystä pitkät perinteet perhekerhotyön kautta. Tässä nykymuodossa perheiden parissa työskentely on kuitenkin suhteellisen uutta. Toisaalta ihmisille on hyvin tyypillistä ja luonnollista määritellä itseään toistensa kautta ja suhteessa toisiinsa. Kuten Baumankin (1997, 53-55) toteaa, tällainen vastakkainasettelu toimii työkaluna, jonka avulla yksilöt luovat maailmaansa.

Tutkittavat toivat siis esille eroja ja yhtäläisyyksiä seurakunnan ja muiden tekemässä perhetyössä. Seurakunnan perhetyö näyttäytyi epämuodollisena auttamistyönä ja esimerkiksi kunnallinen lastensuojelutyö muodollisempaa ja virallisempaa auttamisena. (Vrt. Büscher 2007, 59, 78-108; Uusimäki 2005a, 157-161.) Toisaalta seurakunnan perhetyö esitettiin kuitenkin työnä, jossa kohdataan samantyyppisiä ongelmia kuin mitä lastensuojelutyössä. Omalle työlle haettiin oikeutusta tuottamalla työ tarpeellisenä, samantyyppisenä työnä lastensuojelutyön kanssa.

Seurakunnan perhetyön kenttä nähtiin myös selkeästi omanlaisekseen, vaikkakin tutkittavat samalla peräänkuuluttivat parempaa yhteistyötä ja perhetyön selkiyttämistä eri organisaatioiden välillä. Hurtigin (2003) mukaan lastensuojelutyö kaipaakin selkiyttämistä. Hänen mukaansa kunnan lastensuojelutyölle mielle-tään liian helposti pelkästään kontrollivelvoite ja järjestöille taas tuen ja ymmär-ryksen tarjoajan rooli. Tämä kuitenkin voi johtaa siihen, että eri toimijoiden vä-liset jännitteet kasvavat entisestään ja kamppailu lastensuojelutyön kentällä vie

työntekijöiltä turhan paljon huomiota. Perhetyö lasten auttamisen välineenä tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia, mutta lastensuojelun organisoimisen tavoista tulisi keskustella perusteellisesti, jotta toimijoiden tavoitteiden keskiössä pysyisivät pyrkimykset lasten auttamiseen. (Mt., 186-187.)

Organisoimisen selkiyttämisen tarvetta on myös oman organisaation sisällä. Tästä kertoo esimerkiksi se aineistosta esiin tullut seikka, että seurakunnan työntekijät eivät ole yleensä kovin aktiivisia tekemään lastensuojeluilmoituksia. Ilmeisesti vaitiolovelvollisuuden ja ilmoittamisen jännite koetaan liian suureksi. Samaa todetaan eduskunnan oikeusasiamiehen tekemässä selvityksessä, josta ilmenee, että seurakunnista tulee hyvin vähän lastensuojeluilmoituksia sosiaaliviranomaisille (Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisvastuu 2006, 22). Hankkeen työntekijä tuottaa kuitenkin tässä eroa hankkeen perhetyön ja muiden seurakunnassa perheiden parissa työskentelevien välillä. Ilmoitusten tekoon suhtaudutaan eri tavalla, hankkeen työntekijät ovat ilmeisesti valmiimpia tekemään ilmoituksia kuin yleensä muualla seurakunnassa ollaan. Tämä saattaa johtua siitä, että hankkeen työntekijät ovat hyvin lähellä perheitä, käyvät perheiden kotona ja tekevät muutenkin intensiivistä työtä heidän kanssaan. Tällöin myös lasten ja perheen hätä tulee työntekijöille ilmi selkeämmin kuin esimerkiksi perhekerhotyössä.

Lapsilähtöisyys tuli aineistosta painokkaasti esille sekä työn periaatteena että konkreettisenä työmenetelmänä. Toimijat näkivät lapsilähtöisyyden olevan kaiken työskentelyn lähtökohta, mutta kuitenkin niin että työskentelyssä huomioidaan koko perhe ja lapsi osana perhettään. Jyrkkää eroa lapsi- ja aikuiskeskeiseen työhön ei vedetty, vaan toimijat tuottivat lapsilähtöisyyden lähtökohtana, jossa perhettä autetaan kokonaisuutena. Lapsen ja vanhemman kanssa työskennellään näin sekä erikseen että yhdessä. Tämä näkökulma tulee lähelle Ervastin & Tulensalon (2006) raportissaan käyttämää käsitettä perhelähtöinen lapsikeskeisyys.

Tutkimuksessa työntekijät näkivät itsensä selkeästi kirkon työntekijöiksi, jotka tekevät kuitenkin samantyyppistä perhetyötä kuin mitä muuallakin yhteiskunnassa tehdään. Hengellisyyden nähtiin kuuluvan kiinteänä osana seurakunnan

työntekijän identiteettiin kuten myös Uusimäen (2005a) tekemässä tutkimuksessa tuli esille. Kari Ruotsalaisen (2002) perheneuvojille tekemässä tutkimuksessa perheneuvojat taas eivät mieltäneet identiteettiään selkeästi hengellisen työn tekijöiksi, vaan he kokivat työskentelevänsä enemminkin yhteiskunnan ja kirkon leikkauspisteessä. Osa perheneuvojista rajasi työstään hengellisen ja kirkollisen aineksen kokonaan pois ja samaistui enemminkin ei-hengellisten työntekijöiden joukkoon, kun taas osa perheneuvojista näki työnsä kuitenkin kirkon sielunhoidollisena tehtävänä, jossa käytetään terapeuttisia menetelmiä. (Mt., 238-241.)

Perhetyöntekijät määrittelevät itse hankkeessa tekemäänsä perhetyötä syvemmäksi työksi kuin mitä muu seurakunnassa tehtävä työ perheiden parissa on. Näin ajatellen perhetyön mielletään olevan oma työmuotonsa, jolloin päästään entistä paremmin keskittymään perheiden ongelmiin ja heidän auttamiseensa. Tämä työmuotoajattelu on yleensäkin kirkossa vielä aika uutta, sillä perinteisempi ajattelu on nähdä perhetyö yleisenä, kaikkea seurakuntatyön toimintaa ohjaavana periaatteena tai näkökulmana. Kirkon toimintalinjauksessa korostetaan kirkon roolia perheiden hyvinvointiin panostamisessa sekä vaikeuksissa olevien perheiden auttamisessa. Siinä korostetaan myös kotien ja seurakuntien välistä yhteistyötä. (Läsnäolon kirkko 2002, 7.) Perinteinen seurakunnissa toteutettava perhetyön näkökulma-ajattelu ei ehkä pysty tavoittamaan pelkästään perhekerhojen ja päiväkerhojen kautta näitä uusia tavoitteita vaan tarvitaan erilaisista, syvempää panostusta perhetyöhön. Porin seurakuntayhtymässä toteutettu perhetyön hanke on ollut yksi tällainen mahdollisuus kohdata perheitä aikaisempaa paremmin ja syvemmin. Perhetyön toimijat itse rakentavat perhetyön merkityksiä sekä näkökulma-ajattelun että työmuotoajattelun kautta. Molempia pidetään tarpeellisena, ja niiden vastakkainasettelua vältetään.

Tutkimuksen perusteella on vaikea vetää johtopäätöksiä hankkeen perhetyön laadusta ja tarpeellisuudesta, sillä tutkimukseni tarkoitus ei ole ollut tutkia hankkeen saavuttamia tuloksia tai pyrkiä arviomaan niitä. Tutkimukseni näkökulman mukaisesti en näe tutkittavien sanomisia suoraksi ja yksiselitteiseksi todellisuudeksi, vaan olen tarkastellut sitä, miten tutkittavat puheensa kautta rakentavat todellisuutta. Erityisesti ohjausryhmän kokouksessa perhetyö kuitenkin esitetään hyvänä ja toimivana palveluna perheille. Perheistä ja heidän suhtautumisestaan

seurakunnan perhetyöhön kerrotaan erilaisin esimerkein, joiden kautta toimijat rakentavat perhetyöstä myönteisenä ja tarpeellisenä näyttäytyvää todellisuutta.

Perhetyön hanke on päätynyt keväällä 2007 ja sen jälkeen tämän hankkeen työtapojen ja ajatusten on ollut tarkoitus laajeta osaksi Porin seurakuntien perhetyötä. Olisi mielenkiintoista tietää, miten perhetyö näyttäytyy näissä paikallisseurakunnissa ja miten sitä niissä määritellään. Millaisia merkityksiä eri paikallisseurakuntien perhetyön toimijat tuottavat ja miten ne eroavat tässä tutkimuksessa tuotetuista merkityksistä? Alussa tarkoitukseni oli keskittyä tutkimaan tarkemmin perhetyön eri foorumien, eli perhetyön ryhmän, tukiryhmän ja ohjausryhmän puheita ja niiden tuottamia, mahdollisesti erilaisia merkityksiä perhetyöstä. Tämä olisi ollut onnistuessaan myös hyvin mielenkiintoinen aihe, sillä voidaan ajatella että näissä eri foorumeissa olisi perhetyöstä puhuttu eri tavoin ja tuotettu erilaisin keinoin merkityksiä. Vaikka hanke on jo nyt loppunut, voisi silti ajatella että tutkittaisiin johtotason ja perhetyötä konkreettisesti tekevien tason työntekijöiden käsityksiä perhetyöstä, miten eri tavalla eri paikoissa toimivat näkevät työnsä ja tuottavat siitä merkityksiä. Perhetyö seurakunnassa vaatii kuitenkin vielä selkiyttämistä, jolloin mahdolliset lisätutkimukset voisivat olla edesauttamassa perhetyön hahmottamista ja tuomassa siihen uusia näkökulmia.

Lähteet

- Alasuutari, Pertti (1994) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Stakes, raportteja 263.
- Bauman, Zygmunt (1997) Sosiologinen ajattelu. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Büscher, Andreas (2007) Negotiating Helpful Action. A Substantive Theory as the Relationship between Formal and Informal Care. Acta Universitatis Tamperensis 1206. Tampereen yliopisto. Tampere. Saatavilla myös www-muodossa. [viitattu: 20.3.2007] <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-6843-8.pdf>
- Burr, Vivien (1995) An introduction to social constructionism. London and New York: Routledge
- Ervast, Sari-Anne & Tulensalo Hanna (2006) Kohtaavaa lastensuojelua. Sosiaalityötä lapsen kanssa – Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämistä. Helsinki: Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 8/2006. Saatavilla myös www-muodossa. [viitattu: 20.8.2007]. <http://www.socca.fi/aineistot/Kohkaraportti.pdf>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Forsberg, Hannele (1995) Perhe ja elämän eväät. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Tarja Pösö. Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 54-77.
- Forsberg, Hannele (1998) Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Gordon, Jack (1997) Discourses of child protection and child welfare. British Journal of Social Work 27:5, 659-678.
- Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki (2006). Diakoniatyö hyvinvointivaltion mittarina. Teoksessa Elina Juntunen, Henrietta Grönlund & Heikki Hiilamo. Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Kirkkohallitus: Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:7, 29-50.
- Gubrium, Jaber & Holstein, James (1990) What is family? London: Toronto.

- Gubrium, Jaber & Holstein, James (1994) Uusi etnografia ja elämän sosiaalinen rakentuminen. *Janus* (2) 4, 352-361.
- Gubrium, Jaber & Holstein, James (1997) *The new language of qualitative method*. New York: Oxford university press.
- Hautamäki, Tiina (2002) Tuberkuloosin ja aidsin kulttuuriset merkitykset. *Acta Universitatis Tamperensis* 157. Tampereen yliopisto. Tampere. Saatavilla myös www-muodossa [viitattu 20.8.07] <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5284-4.pdf>
- Heino, Tarja (1997). Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijän tuottama määrittäminen lastensuojelun asiakkaaksi. Helsinki: Stakesin tutkimuksia 77.
- Heino, Tarja & Berg, Kristiina & Hurtig, Johanna (2000) Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus aiheita 14.
- Heino, Tarja & Kuoppala, Tuula & Säkkinen, Salla (2005) Lastensuojelun avohuollon haasteet; kuntakyselyn yhteenveto. Työpapereita 5/2005. Helsinki: Stakes. Saatavilla myös www-muodossa: [viitattu 15.6.2007] <http://www.stakes.fi/verkkajulkaisut/tyopaperit/Tp5-2005/pdf>.
- Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 123.
- Hurtig, Johanna (2003) Lasta suojelemissa- etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. *Acta universitatis Lapponiensis* 60. Rovaniemi.
- Häggaman-Laitila, Arja & Ruskomaa, Leena & Euramaa, Katri-Ina (2000) Varhaista tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe-projektin perhetyöstä. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Raha-automaattiyhdistys.
- Iivari, Juhani & Karjalainen, Jouko. *Diakonian köyhät. Epävirallinen apu perusturvan paikkaajana*. Helsinki: Stakes, raportteja 235.
- Jokinen, Arja (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 37-53.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1993) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino. Tampere. 75-108.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino. Tampere. 54-97.

- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993a) Johdanto. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 9-14.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993b) Diskurssiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17-47.
- Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (2000) Rikoksesta resurssi. Teoksessa Synnöve Karvonen, Tarja Pösö & Mirja Satka (toim.). Sosiaalityön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 207-236.
- Juhila, Kirsi (1993) Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 151-188.
- Juhila, Kirsi (1999a) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 160-198.
- Juhila, Kirsi (1999b) Tutkijan positiot. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201-232.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233-252.
- Jääskeläinen, Ilkka (2002) Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 192-215.
- Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisvastuu. Oikeusasiamiehen erilliskertomus eduskunnalle. (2006) Saatavilla myös www-muodossa [viitattu 6.9.2007] <http://www.oikeusasiamies.fi/dman/Document.phx/ea/suomi/erilliskertomukset/perhevakivalta-fi?cmd=download#search=%22perhev%C3%A4kivalta%22>
- Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän mietintö 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Lindfors, Helena (1997) Perhetyö. Teoksessa Luukkonen, Liisa (toim.) 1997. Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja varhaisnuoristyöhön. Jyväskylä: Gummerus.
- Läsnäolon kirkko (2002) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon missio, visio ja strategia 2010. Kirkon keskusrahaston rahoittaman toiminnan painopisteet. Suomen ev.lut.kirkon keskushallinto. Sarja C 2002:5. Helsinki.
- Mikkola, Matti & Helminen, Jarkko (1994) Lastensuojelu. Helsinki: Karelactio.

- Mikkola, Matti (2004) Lastensuojelulain tausta. Teoksessa Annamaija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 77-84.
- Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna (2004) Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun tilannearvion käsikirja. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Saatavilla myös www-muodossa: [viitattu 30.7.2007]
www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/eb40d04a9ae13d9/01_lastensuojelua.pdf
- Mäkelä-Näkki, Katri (toim.) (1999) Määttä, Ilkka & Partanen, Päivi & Winter, Susanna. Perhetyön uudet muodot. Kokemuksia Parasta lapsille ry:n Löytöretki-projektista vuosilta 1994-1998. Helsinki: Stakes 37/1999.
- Myllärniemi, Anniina (2007) Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä - jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris - insituutin julkaisusarja 2007. Saatavilla myös www- muodossa: [viitattu: 4.6.2007].
<http://www.hel2.fi/waris/anninanHanke/PERHETYÖN%20TUTKIMUSRAPORTTI%20kesäk07.pdf>
- Nikander, Pirjo (1997) Diskursiivinen käänne (sosiaali)psykologiassa. Psykologia (32) 1997:6.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (2005) Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour. London. New Delhi: Sage publications.
- Pösö, Tarja (2007) Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65-82.
- Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruotsalainen, Kari (2002) Auttajana kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä. Kirkon perheneuvojen käsitys työstään. Helsinki: Suomen teologinen kirjallisuusseura.
- Osallisuuden ja vastuun yhteisö. Diakonia ja yhteiskuntatyön linja 2010. Porin evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä.
- Perhetyön kehittämishankkeen hankesuunnitelma. 2005-2007. Porin evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. Yhteisen seurakuntayhtymän keskus.
- Saarnio, Tuula (2004) Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Annamaija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 240-255.
- Satka, Mirja (1994) Hyvinvointivaltion rakentajat. Teoksessa Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka & Kyösti Urponen. Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaaliturvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 301-330.
- Silverman, David (2000) Doing Qualitative Research. A Practical Handbook. New Delhi: Sage Publications.

Sulkunen, Pekka (1990) Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264-285.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys (1055/1993) 4: 3§

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010. Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. Kirkkohallitus. Kasvatus - ja nuorisotyö.

Suomen sädöskokoelma:

Lastensuojelulaki 683/83, LSL.

Lastensuojelulaki 2007/417

Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17-36.

Tapola-Tuohikumpu, Sirpa (2005) Hanketyöntekijöiden kokemustieto varhaisen tuen käytännöistä. Teoksessa Mirja Satka, Synnöve Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.). Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 341-355.

Taskinen, Sirpa (2007) Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Stakes. Oppaita 65. Vaajakoski: Gummerus.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, Pirjo (2003) Lähiöprojektin perhetyö: alueellista työtä lapsiperheiden hyväksi. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä -haasteena tasapainoinen kaupunki. Helsinki: Palmenia-kustannus, 213-227.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2004) Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Annamajja Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki : Tammi, 154-191.

Uusimäki, Mervi (2005a) Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 20. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Oulu. Saatavilla myös www-muodossa [viitattu: 28.3.2007].

http://www.sosiaalikollega.fi/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_20.pdf

Uusimäki, Mervi (2005b) Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 17-42.

Vanhala, Anni (2005) Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten Asuntolasta. Acta Universitatis Tamperensis 1075. Tampereen yliopisto. Tampere. Saatavilla myös www-muodossa [viitattu 30.6.07] <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6284-X.pdf>

Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) (2007) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.

Yeung, Anne Birgitta (2003) The Re-emergence of the church in the Finnish public life? Christian social work as an indicator of the public status of the church. *Journal of contemporary religion* 18(2003):2, 197-211.

Julkaisemattomat kokousmuistiot:

Perhetyön kehittämishankkeen ohjausryhmän kokousmuistio 8.6.2006.

Perhetyön kehittämishankkeen perhetyöntekijöiden kokousmuistio 28.9.2005

Liitteet

Liite 1.

Esimerkki aineiston järjestämisestä perhetyötä kuvaavien käsitteiden ja lauseiden mukaan.

Kokouskeskustelu 1:

Perhetyötä kuvaavia käsitteitä

Esimerkkilauseita

Työmenetelmät	
moniammatillisuus	"jo pelkästään, että tää on moniammatillinen tiimi"
parityöskentely	"se niinku monipuolistaa, et on lasten oma työntekijä, on aikuisten"
koko perheen kohtaaminen	"et sit kohdataan aina se kohde---,ei kohdata koko perhettä" (muissa työmuodoissa)
rinnalla kulkeminen	"tässä on selkeästi määritelty perheet, joiden rinnalla kuljetaan"
innovatiiviset menetelmät	"että on niitä uusia innovatiivisia menetelmiä ja otteita"
kotikäyntityö	"et kyl se näitten vuosien aikana vasta on tullut, että on perheissä käyty kotikäyntityönä"
lapsilähtöisyys	"että tää on niinku lapsilähtöstä perhetyötä"
pidempiaikaisuus	"mitä se merkitsee kun on, ollaan pidempiaikaisesti oltu mukana"
ulkopuoliset verkostot	"tää ulkopuolinen verkosto laajentunu"
yhteistyö lastensuojeluun	"meidän rinnalla myös toimii lastensuojelu"
yli työalojen tehtävää työtä	"me voidaan tehdä töitä myös seurakunnassa näin. Ja yli työalojen"
Perhetyön kuvailua työntekijöiden näkökulmasta	
perustehtävää	"perhetyö on kuitenkin tämmöstä seurakunnan perustehtävää"
määrittelemätöntä	"et sehän on tää just se tämä määrittelemätön perhetyö.---et sitä tehdään siellä, täällä ja tuolla"
tukemista	"on kuitenkin se tuki sillai et tietää et on siäl joku aina kehen voi turvata ja tukee" (perheillä)
srk:n työntekijöillä on aikaa	"ja sosiaalityöntekijöillä ei heil ole aikaa semmoseen paneutumiseen ja kuulemiseen"
syvempää	"ni et onhan tää niinku paljon syvempää"
tulevaisuusnäkökulma	"uskalletaan tehdä tulevaisuuden suunnitelmii"
aitoa	"se aitous tulee just, että perhe uskaltaa kiukutella"
Seurakunnan perhetyön erityisyys	
juurtuminen srk:taan	"yks tavotehan meillä on se, että asiakkaat juurtuu seurakuntaan"
ei viranomaisnäkökulmaa	"ei ole semmosta sosiaalityöntekijöitten...--- sosiaalityöntekijän viranomaisnäkökulmaa"
vapaaehtoisuus	"et perheet ovat vapaaehtoisesti tässä hankkeessa mukana"
turvaverkkona toimimista	"että heille löytyis niinku se oma turvaverkko"
selkeästi määritellyt perheet	"tässä on niinku selkeästi määritelty perheet"
samat perheet	"samat perheet alusta loppuun"
suunnitelmallisuus	"meillä on suunniteltu se loppu niin, että asiakkaat ei jäis kellumaan"